Ψάχνοντας τον ένοχο

Του Μηνά Μπλάνα

Σχεδόν 4 χρόνια έπειτα από την δολοφονία του Άλκη Καμπάνου από οπαδούς διαφορετικών χρωμάτων, άλλη μία έρχεται να προστεθεί στην ιστορία οπαδικού μίσους της θεσσαλονίκης. Πολλοί και πολλές εύλογα αναρωτιούνται, όπως αναρωτιόταν και τότε: Πως καταντήσαμε έτσι; Σε τι κοινωνία ζούμε; Τι γίνεται με τη νέα γενιά;Η βάση όλων των επιχειρημάτων, πέρα από την εκ των προτέρων καταδίκη του οπαδισμού, ξεκινάει από αυτά τα ερωτήματα. Όπως ακριβώς συμβαίνει και με τον πρόσφατο θάνατο εκπαιδευτικού που αποδίδεται στο bullying από τους μαθητές της στην τάξη. Όλως τυχαίως ή και καθόλου αποτελούν ερωτήματα που επανεμφανίζονται συνεχώς μπροστά μας.
Ο διάχυτος κοινωνικός κανιβαλισμός συμπληρώνει το καρέ της όποιας οπαδικής και μητροπολίτικης βίας. Αυτή η βία δεν σκάει από το πουθενά και όχι, δεν έχει αποκλειστικά ανάγκη ούτε από Προέδρους-Εφοπλιστές ούτε από ομάδες και κουμάντα.Η αποκτήνωση υπάρχει παντού. Στις αντιδράσεις για το κάθε τι στα social media, στην ίδια την κοινωνία και στην καθημερινότητα της, πόσο μάλλον στη νέα γενιά ή στην περιβόητη “νεανική εγκληματικότητα”. Ο θάνατος είναι “ο Άλλος” κι εμείς τον συνηθίσαμε, πιστεύοντας πως δεν μας αφορά ή δεν είμαστε οι επόμενοι.
Κι εν τέλει ποιος συνθέτει όλες αυτές τις συμπεριφορές; Σε τι διαφέρουν από όσα ζούμε στον πυρήνα της καθημερινότητας; Φταίνε τα πρότυπα; Η τραπ μουσική; Οι οικογένειες; Το σχολείο; Ο Πρόεδρος; Όλα αυτά μαζί; Αν θέλουμε να μιλήσουμε σοβαρά, ακόμα και να φταίνε όλα αυτά παραπάνω μαζί ή και χώρια, δεν φτάνουν από μόνα τους να εξηγήσουν μία τόσο πολυσύνθετη κατάσταση. Καθώς αυτά αποτελούν περισσότερο όψεις, παθογένειες και αποτέλεσμα ευρύτερων κοινωνικών συστημάτων οργάνωσης και όχι την πρωτογενή πηγή.
Για να εξηγηθούν όλα αυτά, φτάνει να κοιτάξουμε κατάματα το τέρας και να δούμε μέσα στα μάτια του. Με ευχόλογιο σαφώς να του τα βγάλουμε. Γιατί αυτά τα μάτια έχουν καθημερινά αποδέκτες εμάς.
Οι ρυθμοί ζωής, ο κατακερματισμός του ατόμου και κάθε τι συλλογικού, οι οικονομικές ανισότητες και δυσκολίες και ο τρόπος θέασης και κατανόησης των όσων συμβαίνουν καθημερινά,

οι όροι ζούγκλας έχουν συγκεκριμένο πρόσωπο. Δεν είναι άλλο παρά από την ξέφρενη και συνεχή ροή της διαμόρφωσης ενός συγκεκριμένου ανθρωπότυπου: του νεοφιλελευθερισμού. Ενός ανθρώπου ιδιώτη, περισσότερο καταναλωτή και θεατή σε ότι αφορά την ίδια τη ζωή του και -παράλληλα με τον ρόλο του- υποτελή στην καθημερινότητα, χωρίς να νοιάζεται για τον διπλανό.
Αυτή η αποξένωση από κάθε τι κοινωνικά ζωτικό, συντελεί στις εικόνες που βλέπουμε και σήμερα. Παράγει τον ίδιο τον κοινωνικό κανιβαλισμό και το "πάτημα επί πτωμάτων", την τόσο περιβόητη τοξικότητα -και με την κυριολεκτική έννοια του όρου- αφού ακριβώς αυτή είναι η ιδέα που συνθέτει τον καπιταλισμό και αυτόν τον ανθρωπότυπο παράγει με σκοπό την αναπαραγωγή του σε συνδυασμό με συστήματα εξουσίας και προτύπων όπως του μάτσο-πατριαρχικού.
Αν δεν αποκρυσταλωθούν και αποδομηθούν οι ίδιες οι συνθήκες που καθορίζουν συστηματικά την διαβίωση και την καθημερινότητα με τα ανάλογα ερεθίσματα τότε θα βρίσκουμε και θα χρησιμοποιούμε συνεχώς μόνο καταφύγια προκειμένου να επικαλυφθούν όλα όσα βλέπουμε μπροστά στα μάτια. Γιατί η απανθρωπιά και κάθε πτυχή και ανοχή της είναι απότοκο αυτού του ανθρωπότυπου. Ενός ανθρώπου που αναζητάει αφορμές να ξεσπάσει για όσα του συμβαίνουν διαμέσω της βίας, ψάχνοντας να χωρέσει παράλληλα κάπου.
Κοινώς, όλοι ξέρουμε ότι όσα ζούμε είναι τα "σκατά". Το βιώνουμε, το ακούμε σε τραγούδια. Το ζήτημα είναι να δούμε και το από που προέρχονται αυτά. Και σίγουρα δεν προέρχονται από τον διπλανό μας.

Δολοφονία Ζακ Κωστόπουλου: Να μην περάσει στην κοινωνική λήθη

Της Μάιρα Ζαρέντη

Το 1964, σε έναν αρκετά πολυσύχναστο δρόμο της Νέας Υόρκης,

μία κοπέλα 28 ετών ξυλοκοπείται και εν τέλει μαχαιρώνεται μέχρι θανάτου χωρίς κάποιος περαστικός να σταματήσει να δώσει μία χείρα βοηθείας. Η κοπέλα ονομάζεται Kitty Genovese και το βίωμά της συνετέλεσε στη διαμόρφωση του **συνδρόμου Genovese, ή διαφορετικά της επίδρασης των παρευρισκομένων (bystander effect).**

Την 21η Σεπτεμβρίου του 2018, στην οδό Γλάδστωνος στην Ομόνοια, ο γνωστός πλέον σε όλους μας, Ζακ Κωστόπουλος, δολοφονείται μέχρι θανάτου, μπροστά σε αρκετούς περαστικούς, από τον ιδιοκτήτη ενός κοσμηματοπωλείου μαζί με έναν φίλο του που ισχυρίστηκαν ότι πήγε να ληστέψει. Την πράξη αυτή αποτελείωσαν οι δυνάμεις καταστολής που όταν έσπευσαν, αντί να καλέσουν άμεσα το ΕΚΑΒ, επέλεξαν να του φορέσουν χειροπέδες, υπακούοντας πιστά στη μετέπειτα αργότερη δήλωση συνδικαλιστή της ΕΛΑΣ, σύμφωνα με την οποία «αυτή είναι η πρακτική της αστυνομίας και σε όποιον αρέσει».

Όπως και στην περίπτωση της Genovese, έτσι και στην περίπτωση του Ζακ, κανένας απολύτως περαστικός δεν παρενέβη να βοηθήσει. Αντίθετα με την περίπτωση της Genovese, στην περίπτωση του Ζακ, μιλάμε για πρωινή ώρα, σε έναν δρόμο κάτι παραπάνω από πολυσύχναστο.

Σύμφωνα με τη θεωρία της επίδρασης των παρευρισκομένων, εάν ένας άνθρωπος μόνος του δει κάποιον να χρειάζεται βοήθεια, κατά πάσα πιθανότητα θα σπεύσει να του την παρέχει. Εάν όμως, την ώρα που κάποιος πλήττεται και κακοποιείται ή εν πάση περιπτώσει βρίσκεται σε μία δυσμενή κατάσταση που χρήζει εξωτερικής παρέμβασης, ο εν δυνάμει βοηθός του υπάγεται σε μία ομάδα, τότε, θα πράξει βάσει των επιταγών της ομάδας αυτής. Διάφορες σκέψεις μπορεί να περνούν από το μυαλό των εν δυνάμει βοηθών, αλλά αυτή που φαίνεται να κυριαρχεί είναι πως «για να μη βοηθούν όλοι τόση ώρα, κάτι θα σημαίνει, γιατί να μπλέξω εγώ»;

Μάλιστα σε ένα πείραμα που ακολούθησε, όταν ένας άνδρας ξυλοκοπούσε μία γυναίκα και εκείνη φώναζε: «Σταμάτα, δεν σε

ξέρω», το 65% των παρευρισκομένων, έσπευσε να τη βοηθήσει, ενώ όταν η γυναίκα φώναζε: «Σταμάτα, δεν ξέρω γιατί σε παντρεύτηκα», μόνο το 19% των παρευρισκομένων τη βοήθησε, γιατί εμφανώς κανείς δεν επιθυμούσε να «μπλέξει» σε κάτι που φαινόταν να συμβαίνει κατ' εξακολούθηση και να έχει ροή μέσα στον χρόνο, σε κάτι που φαινόταν πολύ πιο «νομιμοποιημένο», γιατί σαφώς ένας σύζυγος μάλλον θα έχει έναν ισχυρότερο λόγο να χτυπάει τη γυναίκα του, από έναν εντελώς άγνωστο.

Η υπαγωγή αυτή στην ομάδα και η ενέργεια βάσει των δικών της κανόνων, μας πηγαίνει βαθιά πίσω στο 1951, σε ένα από τα πρώτα πειράματα κοινωνικής επιρροής, εκείνο του Solomon Asch που εστίασε στη συμμόρφωση. Σε αυτό λοιπόν το πείραμα, προβλήθηκε σε αρκετά υποκείμενα μία γραμμή, πιστεύοντας ότι πρόκειται για ένα απλό πείραμα οπτικής διάκρισης. Αυτό που τους ζητήθηκε ήταν εξαιρετικά απλό. Έπρεπε να συγκρίνουν το μήκος της γραμμής αυτής με το μήκος άλλων τριών γραμμών. Ανάμεσα στους πραγματικούς συμμετέχοντες, βρίσκονταν και διάφοροι πειραματικοί συνεργοί οι οποίοι προσπαθούσαν να πείσουν τα άτομα να συμφωνήσουν με τη δική τους πεποίθηση, με αποτέλεσμα το 35% των απαντήσεων των συμμετεχόντων να είναι λανθασμένες. Δηλαδή προτίμησαν να απαντήσουν λάθος σε κάτι αρκετά εξόφθαλμο όπως εάν τους ρωτούσαν πόσο κάνει 1+1, προκειμένου να μην παρεκκλίνουν από την ομάδα, παρά να παρεκκλίνουν από αυτήν. Φανταστείτε την προέκταση της συμμόρφωσης αυτής σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

θα ήταν αμέλεια λοιπόν -αν όχι επιπολαιότητα- να αποξενώσουμε τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου από τον πολύ συγκεκριμένο κοινωνικό χωροχρόνο στον οποίο εκτυλίχθηκε.

Εν αντιθέσει με την περίπτωση της Genovese, ο Ζακ δεν ήταν απλά ένας περαστικός. Όχι βέβαια πως το κάθε θύμα της οποιασδήποτε ρατσιστικής ή σεξιστικής επίθεσης είναι ποτέ απλά εκείνος ή εκείνη που έτυχε να βρεθεί στο λάθος μέρος τη λάθος στιγμή. Ο Ζακ όμως προσωποποιούσε και απάρτιζε μία σειρά κοινωνικών κομματιών τα οποία διώκονται κατ' εξακολούθηση στον ελληνικό χωροχρόνο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η ενσάρκωση

των **πολλαπλών κοινωνικών ταυτοτήτων** του Ζακ, είναι που θέτει ακόμη ένα πολιτικό επιχείρημα για πάλη, ακόμη ένα κοινωνικό επιχείρημα για αντίσταση.

Ο Ζακ Κωστόπουλος, ήταν και η Zackie Oh. Ο Ζακ Κωστόπουλος ήταν γκέι. Ο Ζακ Κωστόπουλος ήταν οροθετικός. Ήταν drag queen. Ήταν ακτιβιστής. Ήταν, για την επιπόλαιη λογική των δολοφόνων του, ναρκομανής. Ο Ζακ ενσάρκωνε όλες εκείνες τις ταυτότητες που κάνουν τζιζ στο μυαλό του κάθε μεσοαστού της Αθήνας. Είναι οι ταυτότητες εκείνες που όχι απλά ο κάθε μεσοαστός και μικροαστός της Αθήνας προσπαθεί να από-οικειοποιηθεί και να αποτάξει από τη γειτονιά του, από το σχολείο του, από τη δουλειά του, από το οικογενειακό του τραπέζι, αλλά και που αν τείνουν να εμφανιστούν δίπλα του, θα συνεπάγονται πως κάπου έσφαλε ο ίδιος. Πως κάτι πήγε λάθος στο μεγάλωμα των παιδιών του, πως απέτυχε σαν φίλος, σαν σύντροφος, σαν αδελφός. «Μα πώς μπορούμε να δειπνήσουμε με την πλέμπα»; «Εμείς οι άριστοι, εμείς οι καλά καμωμένοι».

Μπορούμε να ξέρουμε εάν η δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου ήταν πολιτικά προσχεδιασμένη; Ήταν δηλαδή στιγματισμένος, ως Ζακ, να εκτελεστεί για όσα εξέφραζε; Νομίζω πως όχι. Εκείνο όμως που ήταν σίγουρα προσχεδιασμένο είναι πως κάθε «πρεζάκι» αξίζει να πεθάνει. Πως: «ένας γκέι» λιγότερος.

Και έπειτα ακολούθησε η δεύτερη δολοφονία του Ζακ, από όλα τα Μ.Μ.Ε., αλλά και από όλο τον δημόσιο και κοινωνικό λόγο που τον σκότωνε κάθε φορά όλο και περισσότερο. Δεν ήταν λίγες οι φορές που όλοι έτυχε να ακούσουμε από γνωστούς, συναδέλφους, ανθρώπους της διπλανής πόρτας, «έλα, τσουρέκια μας τα κάνατε, με το καραπουσταριό», «ναι, βγείτε με γκλίτερ και γόβες σε πορείες, θα καταφέρετε πολλά». Δεν ήταν λίγες οι φορές που ο δημόσιος και λιγότερο δημόσιος λόγος προασπίστηκε τον τίμιο εμπόρακο με τον καρκίνο, που πήγε να σώσει την περιουσιούλα του όντας εργατικός από εκείνο το γομάρι που δεν έχει δουλέψει μισή μέρα στη ζωή του και πάει να κλέψει για να πάρει τη δόση του. Γιατί;

Στη μνήμη μου έρχεται ακαριαία ένα άλλο πείραμα κοινωνικής ψυχολογίας το οποίο έρχεται λειψό στη μνήμη αλλά αξίζει να αναφερθεί. Πρόκειται για κάποια τηλεφωνήματα που έκαναν σε άγνωστο πληθυσμό και ήταν ένας άνδρας που ζητούσε βοήθεια για ένα τροχαίο που είχε κοντά στο σπίτι τους υποτίθεται. Όταν ο άνδρας είχε μία προφορά μαύρου, οι συμμετέχοντες έτειναν να κλείνουν το τηλέφωνο αρκετά άμεσα, ενώ όταν φαινόταν η φωνή να προέρχεται από λευκό, κρατούσαν περισσότερο την κλήση με την προοπτική ενδεχομένως να παρέχουν βοήθεια. Συνεπώς, εάν ο Ζακ ήταν ένας καθωσπρέπει μεσοαστός της Αθήνας, ίσως και να είχαν τρέξει να τον σώσουν. Όμως ο Ζακ δεν ήταν αυτό.

Σε οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα, εγγράφονται διάφορα επίπεδα ανάλυσής της, με πιο ταιριαστό ίσως, στην προκειμένη, εκείνο της εμπλοκής τριών κοινωνικών οντοτήτων: της εξουσίας, της μειονότητας και του πληθυσμού. Το μοντέλο αυτό ονομάζεται «γενετικό» και τίθεται σε λειτουργία ιδίως όταν πρόκειται για τη διάδοση κάποιας καινοτομίας από ενεργές μειονότητες.

Οι ενεργές μειονότητες στις οποίες άνηκε ο Ζακ λοιπόν, δεν είναι από αυτές που χρήζουν βοήθειας, που αξίζουν την προσοχή. Είναι μειονότητες οι οποίες στοχεύουν σε κάποια κοινωνική αλλαγή; Σίγουρα. Είναι μειονότητες όμως που αρχικά παλεύουν μέρα τη μέρα να παγιώσουν ενεργά έστω τη στοιχειώδη αξιοπρέπειά τους στο να υπάρχουν και να κινούνται ελεύθερες.

> *Είναι ένας κόσμος γεμάτος γκλίτερ, χαμόγελα, μουσική και χορό, αναδυόμενος με πόνο μέσα από τον κοινωνικό κατακερματισμό που υφίσταται.*

Ξέρετε, είναι τόσο περίεργο, διότι υπάρχουν πολλές νέες μορφές ρατσισμού εάν κάποιος φτάσει στο σημείο να τις αναλύσει. Υπάρχουν πολλές νέες σημασιολογικές προσεγγίσεις της προκατάληψης. Ο συμβολικός ρατσισμός, η σύγχρονη προκατάληψη κτλ. θεωρίες που αναλύουν πως ο ρατσισμός εξακολουθεί να υποβόσκει μέσα από πιο «φιλελεύθερες» αναπαραστάσεις της δυτικής κοινωνίας. Όμως εδώ δεν πρόκειται καν για κάποιο πιο

«εξευγενισμένο επικάλυμμα». Πρόκειται για ατόφιο, βίαιο και επιθετικό ρατσισμό, για μία όψη παγιωμένη του φασισμού, για ένα κτήνος που δεν θα σταματήσει να εκτείνεται μέχρις ότου μας δει όλους νεκρούς.

Είναι αλήθεια πως ό,τι αποτελεί το κίνημα -όσο δύσκολος και αν είναι ένας ευρύς και γενικός χαρακτηρισμός του- περιμένουμε πάντα να δράσουμε εκ των υστέρων, ακολουθώντας έναν κάθε φορά βαρύ και ασυγχώρητο θάνατο, ακολουθώντας τις κηλίδες του αίματος, σαν να μην έχουμε δικά μας ιδεολογικώς επιτακτικά σποράκια να ακολουθήσουμε.

Αυτή τη φορά, το χρέος μας είναι αλλιώτικο. Στα εντελώς σαθρά όρια αυτού που ονομάζουμε μειονότητα, που κάθε φορά έχει αλλιώτικη αφετηρία και αλλιώτικη απεύθυνση, όμως κάθε φορά καταφέρνει και συγκροτείται γύρω από έναν πυρήνα με πάνω κάτω κάποιες κοινές αρχές, μπορούμε να επιλέξουμε τη μνήμη και τη λήθη μας. Μπορούμε να επιλέξουμε την ταυτότητά μας.

Σύμφωνα με τον Halbwachs, από τη μνήμη κρίνεται ο βαθμός ένταξης του ανθρώπου στην κοινωνία, καθώς διαμέσου αυτής συγκροτείται η ταυτότητά του. Μια ταυτότητα, τόσο ατομική, όσο και συλλογική όπως συμπληρώνει ο Le Goff. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γίνονται εμφανείς τάσεις τόσο της χειραφέτησης, όσο και της υποταγής, αφού η ανάγνωση του παρελθόντος εξαρτάται από τον θεατή και τη θέση του θεατή αυτού στο παρόν. Η μνήμη λοιπόν, αποτελεί πεδίο μάχης με συγκεκριμένα εργαλεία και τεχνικές. Ενώ η λήθη, συνιστά απλά ένα πεδίο αποσιώπησης των γεγονότων που περνούν στη σφαίρα αυτή υπακούοντας στην κάθε εξουσία που επιθυμεί να πατήσει τη σίγαση.

Το γεγονός ότι η μνήμη προκύπτει σαν διαλεκτική εμπειρία σε σχέση με τη λήθη, είναι ίσως και το στοιχείο που μπορεί να μας υποδείξει την εξουσία που αντανακλάται από τη μνήμη μιας ομάδας σε μια δεδομένη στιγμή. Η εξουσία αυτή, ενάντια στη λήθη, οφείλει να γίνει το όπλο της εκάστοτε μειονότητας προκειμένου να σπάσει την προκατάληψη και τα στερεότυπα στα εξ’ ων συνετέθησαν, να παρέχει δηλαδή τη βοήθεια πριν καλά

καλά χρειαστεί.

> *«Το στενάχωρο για μένα είναι ότι μπορεί να βρίσκεσαι ανάμεσα και σε άλλο κόσμο, ο οποίος όμως δεν αντιδρά όπως συνέβη στις δύο τελευταίες επιθέσεις που δέχτηκα κατά της σωματικής μου ακεραιότητας. Δηλαδή για μένα εάν με ρωτούσες τι θα ήθελες να αλλάξεις στην κοινωνία, επειδή οι φασίστες δεν θα πάψουν να είναι φασίστες, θα ήταν όταν βλέπεις να επιτίθενται σε κάποιον να μην κοιτάς από την άλλη. Δεν λέω να παίξεις ξύλο γιατί ούτε εγώ το έχω με το ξύλο αλλά μπορείς να βάλεις μια φωνή».*
>
> *Ζακ Κωστόπουλος*

Βιβλιογραφία:

[1] Mugny, G., Kaiser, C., Papastamou, S., & Pérez, J. A. (1984). Intergroup relations, identification and social influence. *British Journal of Social Psychology*, *23*(4), 317-322.

[2] Abrams, D., & Hogg, M. A. (2006). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. Routledge.

[3] Μαντόγλου Α., ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΝΗΜΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΗΘΗ έκδηλες και λανθάνουσες μορφές κοινωνικής σκέψης, Αθήνα, πεδίο, σειρά: Κοινωνική Ψυχολογία, 2010

[4] Mugny, G., & Papastamou, S. (1982). Minority influence and psycho-social identity. *European Journal of Social Psychology*, *12*(4), 379-394.

[5] «Αρνούμαι να προσέχω», συνέντευξη με τον Ζακ Κωστόπουλο, στο 3pointmagazine.gr

Forensic Architecture & Eyal Weizman στο B-FEST | Η Αρχιτεκτονική του Πολέμου: Πόλεις, Βία & Εντοπισμός (Βίντεο)

Η Forensic Architecture και ο ιδρυτής της Eyal Weizman βρέθηκαν μεταξύ των ομιλητών της Βαβυλωνίας τον περασμένο Μάιο στο B-FEST 7, όπου και παρουσίασαν συγκεκριμένα ευρήματα και αποτελέσματα των ερευνών τους. Οι ίδιοι έγιναν ευρέως γνωστοί στο ελληνικό κοινό προσφάτως έπειτα από τη μελέτη και την παρουσίαση της τεχνικής τους έκθεσης για το χρονικό της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα.

Παρακάτω δημοσιεύεται το πλήρες βίντεο της ομιλίας τους που διεξήχθει στις 26/05 στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στα πλαίσια του B-FEST με θέμα: **"Η Αρχιτεκτονική του Πολέμου: Πόλεις, Βία & Εντοπισμός"** με ομιλητές τους:

Eyal Weizman (αρχιτέκτονας, Goldsmiths, παν/μιο του Λονδίνου)
Χριστίνα Βαρβία & Στέφανος Λεβίδης (Forensic Architecture)
Σπύρος Τζουανόπουλος (περ. Βαβυλωνία)

Η Forensic Architecture είναι μία ανεξάρτητη ερευνητική ομάδα, η οποία χρησιμοποιεί εργαλεία της αρχιτεκτονικής για να εντοπίσει στον χώρο κρατικά εγκλήματα. Χρησιμοποιώντας σύγχρονες τεχνολογίες επιτήρησης και εντοπισμού, χαρτογράφησης και ανάλυσης του χώρου «**αντιστρεφει» το βλέμμα και τη χρήση τους**, από εργαλεία κρατικής βίας σε αποδείξεις των κρατικών, πολιτικών, περιβαλλοντικών εγκλημάτων και παραβιάσεων των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι αποδείξεις αυτές παρουσιάζονται στη δημόσια σφαίρα σε πολιτικά και νομικά φόρα ενώ χρησιμοποιούνται συχνά από δικαστήρια, διεθνείς οργανισμούς και οργανωσεις υπεράσπισης ανθρ. Δικ/των.

Ο Eyal Weizman είναι Ισραηλινός βραβευμένος αρχιτέκτονας, καθηγητής Χωρικού & Οπτικού Πολιτισμού, διευθυντής του Ερευνητικού Κέντρου Αρχιτεκτονικής στο Goldsmiths, παν/μιο του Λονδίνου. Ιδρυτής της ανεξάρτητης ερευνητικής ομάδας Forensic Architecture. Συγγραφέας πολλών βιβλίων με κύριο ενδιαφέρον την αρχιτεκτονική ως πολιτική παρέμβαση και τον ρόλο της πειθαρχίας στο σύγχρονο αστικό πεδίο πολέμου. Ιδρυτικό μέλος της ομάδας Decolonizing Architecture Art Residency στη Δυτική Όχθη της Παλαιστίνης.

Μεταξύ των βιβλίων του Eyal Weizman βρίσκεται το πρόσφατο Forensic Architecture: Violence at the Threshold of Detectability (2017) καθώς και τα Hollow Land: Israel’s Architecture of Occupation, The Conflict Shoreline: Colonialism as Climate Change, Mengele’s Skull. Στα ελληνικά κυκλοφορεί το Μέσα από τοίχους, εκδ.Τοποβόρος (2011).

Forensic Architecture
ΛΟΥΠΑ-Κατσίκη Ηλέκτρα

B-FEST
25-26-27
ΜΑΪΟΥ 2018
WWW.BABYLONIA.GR
KRISTIN ROSS
DEBBIE BOOKCHIN
EYAL WEIZMAN
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25
ΚΥΡΙΑΚΗ 27

B-FEST
25-26-27
ΜΑΪΟΥ 2018
WWW.BABYLONIA.GR
KRISTIN ROSS
DEBBIE BOOKCHIN
B-FEST
25-26-27
ΜΑΪΟΥ 2018
WWW.BABYLONIA.GR

ΛΟΥΠΑ-Κατσίκη Ηλέκτρα

ΛΟΥΠΑ-Κατσίκη Ηλέκτρα

ΛΟΥΠΑ-Κατσίκη Ηλέκτρα

25-26-27
25-26-27
ΛΟΥΠΑ-Κατσίκη Ηλέκτρα

Ο Αλγόριθμος ενός Βιασμού

Της Αναστασίας Ματσούκα

Ως αλγόριθμος ορίζεται “μια πεπερασμένη σειρά ενεργειών, αυστηρά καθορισμένων και εκτελέσιμων σε πεπερασμένο χρόνο, που στοχεύουν στην επίλυση ενός προβλήματος”. Για τις ανάγκες, όμως, του παρόντος κειμένου και την προσέγγιση του βιασμού ως τιμωρητέας πράξης, θα χρειαστεί να εκκινήσουμε από έναν ελάχιστα τροποποιημένο ορισμό του αλγορίθμου.

Ως αλγόριθμο, λοιπόν, για τις επόμενες γραμμές θα νοούμε “μια πεπερασμένη σειρά ενεργειών, αυστηρά καθορισμένων και εκτελέσιμων σε πεπερασμένο χρόνο, που οδηγούν *στη δημιουργία* ενός προβλήματος”.

Η ειδοποιός διαφορά του βιασμού -από τα είδη προβλημάτων που χαρακτηρίζονται ως ποινικά κολάσιμες πράξεις, είναι ότι δεν απαιτείται απλά η τέλεση μιας πράξης από έναν δράστη υπό ορισμένες συνθήκες (αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος) και η ύπαρξη ενός συγκεκριμένου ψυχικού δεσμού με αυτή (υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος). Στην περίπτωση του βιασμού, απαιτείται η διαπίστωση ενέργειας/αντίδρασης από την πλευρά του θύματος, η οποία θα αποκλείει την ύπαρξη συγκατάθεσης και θα οδηγεί στην στοιχειοθέτηση του βιασμού. Απαιτείται η ύπαρξη αντίδρασης που προκύπτει με τη μορφή ενός όχι και τόσο εύκολου αλγορίθμου, τον οποίο θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε μέσα από πολύ πρόσφατα νομολογιακά παραδείγματα.

Το πρώτο παράδειγμα είναι αυτό της Π.Α. η οποία είχε τραυματίσει θανάσιμα τον 46χρονο Ν.Ζ. στις 22 Ιουνίου 2016, έπειτα από σεξουαλική επίθεση που δέχτηκε από τον ίδιο την ώρα που βρισκόταν μαζί με την 17χρονη φίλη της, σε κεντρική πλατεία της Κορίνθου.

Το Μεικτό Ορκωτό Δικαστήριο Ναυπλίου την καταδίκασε πριν λίγο καιρό σε 15 χρόνια κάθειρξης για το κακούργημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, 6 μήνες φυλάκιση για το πλημμέλημα της οπλοφορίας και 6 μήνες για οπλοχρησία, χωρίς να αναγνωρίσει την ύπαρξη απόπειρας βιασμού, αλλά απλής σεξουαλικής επίθεσης. Ο συνήγορος της πολιτικής αγωγής επέμεινε εντόνως, όπως είναι σύνηθες στις περιπτώσεις βιασμών που φτάνουν στις δικαστικές αίθουσες, πως δεν υπήρχαν εμφανή σημεία πάλης -επομένως ούτε και απόπειρα βιασμού. Μάλιστα, παρότι και οι δυο γυναίκες τελούσαν υπό την εντύπωση πως ο δράστης της απόπειρας οπλοφορούσε και επρόκειτο να τους επιτεθεί, το δικαστήριο δεν πείστηκε ότι βρίσκονταν σε άμυνα ή νομιζόμενη άμυνα ή έστω σε πλάνη, παραδοχή η οποία θα οδηγούσε σε μειωμένο καταλογισμό και συνακόλουθα ποινή.

Η δεύτερη περίπτωση είναι εκείνη της 40χρονης Τ., οικονομικής μετανάστριας στην οποία τον περασμένο Νοέμβρη επιβλήθηκε ποινή δέκα ετών και έξι μηνών για το κακούργημα της θανατηφόρας σωματικής βλάβης και το πλημμέλημα της οπλοχρησίας, καθώς τραυμάτισε θανάσιμα τον σύντροφό της ο οποίος την κακοποιούσε.

Στην κατηγορούμενη αναγνωρίστηκε το ελαφρυντικό της ειλικρινούς μεταμέλειας, εφόσον κάλεσε το ασθενοφόρο αμέσως μετά τον τραυματισμό, και το ελαφρυντικό της ανάρμοστης συμπεριφοράς του θύματος, χωρίς όμως να αναγνωρίζεται ότι η διαρκής κακοποίηση την οποία υφίστατο ήταν επαρκής συνθήκη για να συνιστά η πράξη της πράξη άμυνας. Αξίζει να σημειωθεί η γνώμη που εξέφρασε δικαστής η οποία μετείχε στην συγκεκριμένη σύνθεση του Μικτού Ορκωτού, σύμφωνα με την οποία μόνο πέντε μήνες κακοποίησης δεν συνιστούν χρόνια κακοποίηση, και επομένως, δεν έπρεπε να αναγνωριστεί όχι μόνο η άμυνα, αλλά ούτε και το ελαφρυντικό της ανάρμοστης συμπεριφοράς του θύματος της ανθρωποκτονίας.

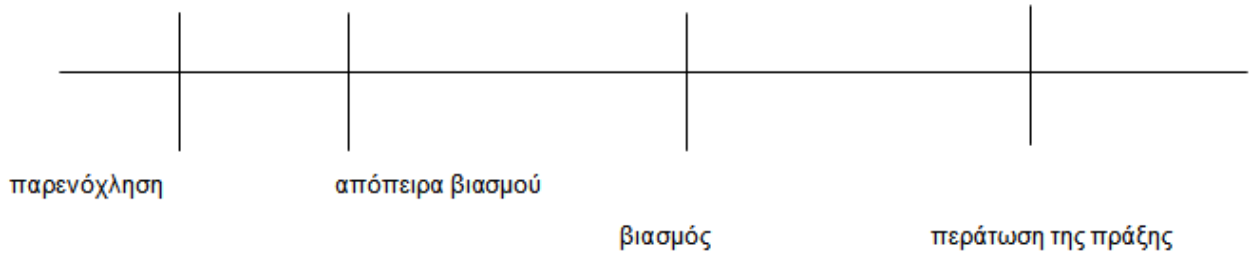
Το τρίτο παράδειγμα αφορά υπόθεση ομαδικού βιασμού 18χρονης, σε φεστιβάλ στην Παμπλόνα της Ισπανίας, το 2016.

Πέντε άνδρες την παρέσυραν σε ένα υπόγειο κατά τη διάρκεια του

φεστιβάλ και την εξανάγκασαν σε διαδοχικές σεξουαλικές επαφές, τις οποίες μάλιστα μαγνητοσκόπησαν. Στη συνέχεια οι πέντε βιαστές ανέβασαν τα βίντεο στη διαδικτυακή ομάδα με την ονομασία “Αγέλη”, όπου άνδρες αναρτούν τις σεξουαλικές τους συνευρέσεις. Το δικαστήριο τους καταδίκασε σε 9 χρόνια φυλάκιση κρίνοντάς τους ένοχους για σεξουαλική κακοποίηση αλλά όχι για την, πολύ βαρύτερη, κατηγορία του βιασμού, για την οποία, κατά τον ισπανικό νόμο, απαιτείται να έχει ασκηθεί και κάποια βαριάς μορφής βία στο θύμα.

Ο τρόπος χειρισμού των υποθέσεων αυτών από τη δικαιοσύνη (χωρίς να έχει ιδιαίτερη σημασία το ότι τα νομοθετικά πλαίσια και τα δικαστήρια διαφέρουν), καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο η ετεροπατριαρχία διαπερνά και διαμορφώνει τα θεσμικά κείμενα και όργανα του κράτους δικαίου.

Οι κοινωνίες μας αναμένουν από τα θύματα βιασμού μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, η οποία έχει δύο προεκτάσεις: αφενός εξετάζεται η συμπεριφορά του θύματος προκειμένου να στοιχειοθετηθεί το ίδιο έγκλημα του βιασμού ή η απόπειρά του (αν αντιστάθηκε επαρκώς), και αφετέρου, στις περιπτώσεις που στην προσπάθειά αντίστασης προκληθεί βλάβη στον θύτη εξετάζεται ώστε να αναγνωριστούν λόγοι άρσης του αδίκου, όπως η άμυνα, μειωμένος καταλογισμός, ή ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής. Τα ίδια περιστατικά, μας τοποθετούν μάλιστα τις υποχρεώσεις των θυμάτων πάνω και σε έναν χρονικό/λογικό άξονα, ώστε να προσδιορίζονται και τα “καθήκοντά” τους ανάλογα με το στάδιο της επίθεσης που δέχονται.

Κατά το στάδιο αυτό που θεωρείται “απλή παρενόχληση” (το προπαρασκευαστικό, με κάποιο τρόπο, στάδιο της απόπειρας βιασμού) το θύμα οφείλει να είναι, κατά την κρατούσα εντός του πατριαρχικού πλαισίου άποψη, εκείνο που θα φροντίσει να απομακρυνθεί και να προστατευθεί από τη συμπεριφορά που προσβάλλει βίαια τον προσωπικό του χώρο. Το θύμα έχει ευθύνη να προστατευθεί και να μην προβεί σε καμία πράξη ή κίνηση δυνατή να θεωρηθεί πρόκληση προς τον βιαστή, διότι σε αυτή την περίπτωση “τα ήθελε και τα έπαθε” και εκείνος “άντρας ήταν, τι να έκανε;”.

Συνεπώς, συντελείται μια **ανατροπή της κοινής λογικής**, καθώς υφίσταται μια σιωπηρή παραδοχή: ότι οι γυναίκες οφείλουν να συνευρεθούν ή να προβούν σε οποιαδήποτε συναφή πράξη. Η κουλτούρα του βιασμού, πλέγμα λόγων που καθιστούν δυνατή την παραπάνω συλλογιστική, βρισκόταν απερίφραστα διατυπωμένη στο ποινικό δίκαιο μέχρι το 2006, όταν το αδίκημα του βιασμού εντός γάμου θεωρήθηκε έγκλημα για πρώτη φορά, καθώς πριν το έτος αυτό σύμφωνα με το νομοθέτη με τη σύναψη γάμου οι σύζυγοι εκχωρούσαν το δικαίωμά τους στην συναίνεση ή όχι στο σεξ.

Σε περίπτωση που η γυναίκα θύμα δεν καταφέρει να προστατευθεί και να γλιτώσει, εισερχόμαστε επίσημα στο στάδιο της απόπειρας βιασμού που μαθηματικά οδηγεί, εκτός απροόπτου, στον βιασμό.

Στο στάδιο αυτό θα πρέπει σε κάθε στιγμή, με τις κινήσεις της και με τον τρόπο που εκφράζεται, να αντιστέκεται και μάλιστα να φροντίζει να το κάνει τόσο αποτελεσματικά, ώστε να μείνουν τουλάχιστον κάποια ίχνη πάλης ή να μπορεί με κάποιον τρόπο να

το αποδείξει. Εάν η σωματική της διάπλαση, η ψυχική της κατάσταση ή οι γενικότερες συνθήκες δεν της επιτρέπουν να αντιδράσει με τρόπο που θα αφήσει ορατά σημάδια αντίστασης, όταν έρθει η στιγμή να ζητήσει ενώπιον της δικαιοσύνης την τιμωρία του δράστη, ο δικηγόρος του θα τραβήξει μια από τις πολλές δικαιολογίες από τη φαρέτρα επιχειρημάτων του ελληνικού βόθρου και θα ισχυριστεί με το ανάλογο επιθετικό ύφος ότι "*η έλλειψη σημαδιών πάλης συνηγορεί στην ύπαρξη συναίνεσης και άρα δεν έχουμε άδικη πράξη*", ότι "*μα καλά, το δήθεν θύμα δεν μπορούσε να φωνάξει αρκετά δυνατά για να την ακούσουν και να τρέξει κάποιος να τη βοηθήσει;*" ή ότι "*το σωματικό βάρος του δράστη ήταν μόλις 30% αυξημένο σε σχέση με του φερόμενου ως θύματος, άρα θα μπορούσε σίγουρα να τον απομακρύνει αν το επιθυμούσε*".

Με λίγα λόγια, το θύμα θα βρεθεί στη θέση της 18χρονης, που σύμφωνα με τον ισπανικό ποινικό κώδικα και τα ισπανικά δικαστήρια υπέστη απλή κακοποίηση και όχι ομαδικό βιασμό. Εάν είχε αντισταθεί λίγο καλύτερα, εάν είχε καταφέρει να αφήσουν πάνω της εμφανή σημάδια βίας, θα είχε το προνόμιο της στοιχειοθέτησης και της τιμωρίας του βιασμού.

Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες θύματα βιασμού θα πρέπει να είναι εξίσου προσεκτικές ώστε να μην υπερβούν, ανάλογα με την περίσταση, το αναγκαίο μέτρο της άμυνας, σταθμίζοντας προσεκτικά τον τρόπο και τα μέσα αντίστασης που θα επιλέξουν σε κάθε στάδιο.

Σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 3 του Ποινικού Κώδικα, "*το αναγκαίο μέτρο της άμυνας κρίνεται από το βαθμό επικινδυνότητας της επίθεσης, από το είδος της βλάβης που απειλούσε, από τον τρόπο και την ένταση της επίθεσης και από τις λοιπές περιστάσεις*". Δηλαδή, πρέπει να είναι προσεκτικές ώστε να μην μπερδεύουν μια απλή παρενόχληση -από τις συνηθισμένες και καθημερινές- με απόπειρα και αρχή τέλεσης πιθανού βιασμού και αντιδράσουν με υπερβολικό και άρα αξιόποινο τρόπο.

Σε αυτή την περίπτωση, το θύμα ή το υποψήφιο θύμα του βιασμού θα βρεθεί στη φυλακή, προκαλώντας μάλιστα και τον κοινωνικό αποτροπιασμό, όπως η Π.Α από την Κόρινθο, που καταδικάστηκε σε 15 χρόνια κάθειρξης για το κακούργημα της ανθρωποκτονίας σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, 6 μήνες φυλάκιση για το πλημμέλημα της οπλοφορίας και 6 μήνες για οπλοχρησία. Κατά το δικαστήριο, ο επίδοξος βιαστής, επιδίωξε μια απλή παρενόχληση/ σεξουαλική επίθεση και δεδομένου ότι δεν είχε προλάβει να προχωρήσει σε απόπειρα βιασμού, ήταν άδικο και τιμωρητέο αυτό που έπαθε. Το δικαστήριο δεν ενδιαφέρθηκε καν για το γεγονός πως το θύμα του επίδοξου βιαστή υφίστατο για πολλά χρόνια κακοποίηση και ζούσε σε ένα περιβάλλον που την ανάγκαζε να βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση με σκοπό να προστατεύσει τον εαυτό της.

Ήταν υποχρεωμένη να μπορεί να συμπεριφερθεί με βάση τον αλγόριθμο και να μπορεί σύμφωνα με την εισαγγελέα *"να αντιληφθεί την αξία της ανθρώπινης ζωής όπως εμείς που είμαστε άλλου μορφωτικού επιπέδου"*.

Αντίστοιχα, η Τ., η οποία τραυμάτισε θανάσιμα τον σύντροφό της που την κακοποιούσε, κατά το δικαστήριο δεν βρισκόταν σε άμυνα διότι η χρόνια κακοποίηση δεν θεωρήθηκε επαρκής αιτία νόμιμης άμυνας. Σε περίπτωση αναγνώρισης της ύπαρξης άμυνας, θα επερχόταν άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξης του θανατηφόρου τραυματισμού και άρα δεν θα υπήρχε καταδίκη και τιμωρία. Η μεγαλύτερη παραχώρηση που μπόρεσε να κάνει η έδρα ήταν να αναγνωριστεί πως η χρόνια κακοποίηση λήφθηκε υπόψη ως ελαφρυντικό κατά την επιμέτρηση της ποινής. Όμως, παρέμεινε η κρίση του άδικου χαρακτήρα της πράξης της Τ., και η απαξία που τη συνοδεύει.

Σύμφωνα με την κρατούσα δικαστηριακή αντίληψη, το να βρεις τη δύναμη να αμυνθείς και να αντισταθείς σε μια ρουτίνα κακοποίησης είναι πράξη άδικη, και σε κάθε περίπτωση, η χρόνια κακοποίηση δεν δικαιολογεί την υπέρβαση του αναγκαίου μέτρου άμυνας. Βάσει της λογικής αυτής, ο θανάσιμος τραυματισμός του θύτη της κακοποίησης θα ήταν ανάλογος και αναγκαίος μόνο σε περίπτωση που αυτός έφτανε στο σημείο να απειλήσει να σκοτώσει

το θύμα της κακοποίησης. Αλλά και σε αυτή την περίπτωση, η δράστρια θα έπρεπε να δικαιολογήσει, μάλλον ανεπιτυχώς, γιατί δεν απομακρύνθηκε από αυτόν νωρίτερα και τι σημαίνει η εξάρτηση από ένα καταπιεστικό περιβάλλον στην περίπτωση, που τυχαίνει να είσαι μετανάστρια και γυναίκα.

Κάπως έτσι έχει, λοιπόν, η σειρά των ενεργειών που οδηγούν στη στοιχειοθέτηση του βιασμού και κάπως έτσι προσδιορίζεται η αρμόζουσα συμπεριφορά του θύματος σε κάθε στάδιο. Στις ετεροπατριαρχικές κοινωνίες, τα θύματα έχουν μεγάλο μέρος της ευθύνης του ίδιου τους του βιασμού και το βάρος της απόδειξης της πράξης και της τιμωρίας του δράστη. Στις δικές μας δυτικές φιλελεύθερες δημοκρατίες και τα αντίστοιχα κράτη δικαίου, οι γυναίκες θα πρέπει να είναι προσεκτικές, να φυλάγονται, να μην προκαλούν και αν έρθει η κακιά η ώρα να θυμούνται τον αλγόριθμο. Να μη μπερδεύουν το απλό πείραγμα με την έντονη παρενόχληση και αν χρειαστεί να αμυνθούν να το κάνουν λελογισμένα και όπως επιβάλλει ο νομικός μας πολιτισμός, ο οποίος θα πρέπει να ξεριζωθεί μαζί με τις υλικές συνθήκες που του αντιστοιχούν.

* για το πλήρες χρονικό των υποθέσεων της Π.Α. και της Τ. η αναγνώστρια/αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στα αντίστοιχα αναλυτικά ρεπορτάζ του Τάσου Θεοφίλου στο omniatv.com

** τα παραπάνω γράφτηκαν σε αναμονή της εκδίκασης σε δεύτερο βαθμό των τριών υποθέσεων.

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο νέο περιοδικό Κιουρί@, τεύχος 0, καλοκαίρι 2018.

Κάποια Συμπεράσματα από τον Φόνο του Ζακ Κωστόπουλου

Αντώνης Μπρούμας

1. Ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας εμφανίζεται να επικροτεί την **αυτοδικία** μετά φόνου, όταν διακινδυνεύεται η ιδιοκτησία, μολονότι μία τέτοια συμπεριφορά συνιστά κακούργημα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα. Δεν έχει σημασία αν τρεις κλωτσάνε στο κεφάλι ένα πρεζάκι, που δεν μπορεί να πάρει τα πόδια του. Στα μάτια των τρομαγμένων πρόκειται για ηρωική πράξη, που θα έπρεπε να επιβραβεύεται, όπως στις ΗΠΑ που από την πολλή αυτοδικία σκοτώνονται σαν τα κοτσύφια στα σχολεία και στους δημόσιους χώρους.

2. Η επιφανειακή αιτία του φαινομένου αυτού είναι η **έλλειψη εμπιστοσύνης** στους θεσμούς της καταστολής και της δικαιοσύνης και η επίκληση μίας γενικευμένης εγκληματικότητας, παρ' όλο που οι δείκτες της εγκληματικότητας έχουν μειωθεί κατά 12% από το 2012.

3. Η βαθύτερη αιτία του φαινομένου είναι ο διαρκής **φόβος**. Υπάρχουν μαζικά κοινωνικά στρώματα, που έχουν απωλέσει τους όποιους κοινωνικούς δεσμούς εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης και λειτουργούν κανιβαλιστικά τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι οποιασδήποτε υπαρκτής ή ανύπαρκτης απειλής. Ο "νοικοκυραίος" φοβάται τόσο πολύ, γιατί φοβάται κυρίως τον διπλανό του "νοικοκυραίο", γνωρίζοντας ότι στην πρώτη ευκαιρία είναι αυτός που θα του επιτεθεί με διάφορους τρόπους. Σε αυτό το υπόστρωμα ανασφάλειας και φόβου, οποιοσδήποτε ενοποιητικός παράγοντας, όπως το έθνος ή εξωτερικές απειλές, λειτουργούν ως προσωπικό βάλσαμο και προσωρινή ανακωχή.

4. Αντίθετα με τους "νοικοκυραίους", ο Ζακ Κωστόπουλος μπορεί να ήταν ναρκομανής και διαφορετικός αλλά, για κακή τύχη των υπαίτιων του ξυλοδαρμού καθώς και της ΕΛΑΣ, που είχε κάθε λόγο

να κουκουλώσει την υπόθεση, δεν ήταν ένα τυχαίο πρεζάκι. Έχει πίσω του μία **μικρή κοινωνία μέσα στην κοινωνία** με δεσμούς εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης, η οποία λειτουργεί με αξίες και όχι με τον φόβο και τον κανιβαλισμό.

Αυτό που λείπει από τους κλεπταποδόχους και ενεχυροδανειστές κοσμημάτων της Ομόνοιας, που δεν θα τους κλάψει η μάνα τους, το έχει δυστυχώς γι' αυτούς ένα πρεζάκι, ένας πούστης, μία drag queen. Τώρα, αν πιστεύαμε και εμείς στην αυτοδικία, όπως αυτοί που κλωτσούσαν και οι ομοιδεάτες τους, θα είχαμε ισοπεδώσει μερικές δεκάδες καταστήματα στην Ομόνοια. θα αρκεστούμε στην απώλεια ενός ανθρώπου, που είχε ακόμη πολλά να δώσει αλλά μέσα από τις αντιφάσεις του εκτέθηκε ως βορά στα θηρία.

5. Και σε αυτή την υπόθεση φάνηκε ποιοι τροφοδότησαν το μίσος και υποδαύλισαν τον φασισμό και ποιοι ήταν για άλλη μια φορά απόντες. Μία σειρά **ΜΜΕ** κάλυψαν το γεγονός με πρωτοφανώς μισανθρωπικό τρόπο, αλληλοτροφοδοτώντας με σανό το κοινό που τα ακολουθεί και αδιαφορώντας αν νομιμοποιούν συμπεριφορές που συνιστούν κακουργήματα. Αλλά και η αντιπολίτευση πατά πάνω στον φόβο των πολιτών, για να λαϊκίζει συνεχώς πάνω στο φαινόμενο της εγκληματικότητας, χωρίς φυσικά καμία απολύτως σοβαρή πρόθεση να το λύσει.

Τέλος, πεθυμήσαμε αυτούς που **καταδικάζουν τη βία από όπου και αν προέρχεται**. Δεν πα' να χύθηκαν μυαλά στο πεζοδρόμιο; Δεν ξύπνησε μέσα τους αυτό το ακράτητο πάθος, που ξυπνά όταν εξεγείρονται που καμιά πορεία κλείνει τους δρόμους.

Πραγματικά, τους πεθυμήσαμε.

Ο Ζακ Κωστόπουλος & η Ρητορική του Λιντσαρίσματος

Αλέξανδρος Σχισμένος

«Όμως, ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπίσουν τους επικριτές της ανείπωτα αποκρουστικής πρακτικής του λιντσαρίσματος ήταν να υποστηρίξουν ότι οι μαύροι ήταν κυριολεκτικά άγρια κτήνη, με ανεξέλεγκτα σεξουαλικά πάθη και εγκληματική φύση σφραγισμένη από την κληρονομικότητα. Η απίστευτη σκληρότητα και η βαρβαρότητα του λιντσαρίσματος οδήγησε έτσι στην πιο ακραία δυσφήμιση του χαρακτήρα του Μαύρου και παρείχε τον τόνο και την ουσία για τη φιλολογία του φυλετικού μίσους της εποχής.» [1]

Έτσι περιγράφει ο Αμερικάνος ιστορικός George M. Fredrickson την αντίδραση των Νότιων λευκών πολιτικών και εφημερίδων στην εξάπλωση της πρακτικής του λιντσαρίσματος στα τέλη του 19ου αιώνα στις ΗΠΑ. Τα λιντσαρίσματα συνοδευόταν από την ρατσιστική δυσφήμιση των θυμάτων, από την απόπειρα δαιμονοποίησης του θύματος προκειμένου να εξιλεωθεί ο θύτης. Σε μία διεστραμμένη αντιστροφή, οι ρατσιστές, που κυριάρχησαν στην πολιτική του Νότου κατά τη δεκαετία του 1890, κατήγγειλαν το θύμα για να αθωώσουν τον θύτη χωρίς να αναγκαστούν να υποστηρίξουν την πράξη.

Διότι το λιντσάρισμα από τη μία υπήρξε μέσο κοινωνικού ελέγχου και διαιώνισης της κοινωνικής ανισότητας μέσω του φόνου και του τρόμου, όμως από την άλλη φανέρωνε την αδυναμία των επίσημων αρχών να επιβάλλουν τον νόμο και κλόνιζε την κατασταλτική αποκλειστικότητα των δυνάμεων ασφαλείας. Η αμφιθυμία των ρατσιστών συντηρητικών βρήκε διέξοδο στην κατασκευή της εικόνας του ελεύθερου μαύρου ως «κτήνους», που αντικατέστησε την παραδοσιακή πατερναλιστική αναπαράσταση του σκλαβωμένου μαύρου ως «κατοικίδιου»[2].

Η εξάπλωση του λιντσαρίσματος οδήγησε σε δημόσια κατακραυγή που οι Νότιοι ρατσιστές προσπάθησαν να διαστρέψουν εντείνοντας την προπαγάνδα του κτηνώδους. Προκαλεί αγανάκτηση σήμερα το γεγονός ότι η απάντηση του αρθρογράφου Charles Henry Smith στο ζήτημα του λιντσαρίσματος ήταν ένα άρθρο με τον τίτλο: *«Έχουν οι Αμερικάνοι νέγροι υπερβολική ελευθερία;»*[3] Στο ίδιο περιοδικό, ένα άρθρο του «μετριοπαθούς» πολιτικού Atticus Haywood, καταδίκαζε το λιντσάρισμα ως «βάρβαρη πράξη ενάντια στην κοινωνία», αλλά αμέσως μετά ρωτούσε «σκεφτείτε όμως και ποιος προκάλεσε», προχωρώντας στην εξιλέωση του θύτη και την καταδίκη του θύματος.

Πώς γίνεται να καταδικαστεί το θύμα μιας τόσο βάρβαρης πράξης; Με τη δαιμονοποίηση μίας ολόκληρης κοινωνικής μειονότητας, την επίκληση των πλέον ξενοφοβικών στερεοτύπων με την πλήρη έννοια του «ξενοφοβικού», δηλαδή τον φόβο του διαφορετικού, με την κινητοποίηση των μηχανισμών της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και την αποπροσωποποίηση του θύματος. Το ζητούμενο είναι να γίνει το θύμα απρόσωπο, να γίνει σύμβολο μιας κοινωνικής κατηγορίας ήδη κατασκευασμένης και αφηρημένης και μισητής, ακριβώς για τον λόγο ότι κατασκευάστηκε ως αφηρημένο σύμβολο ενός ελεγχόμενου μίσους.

Έτσι το λιντσάρισμα, παρότι «αυθόρμητη βία» εγκολπώνεται ξανά στις τεχνικές επιβολής της τάξης, επιβεβαιώνοντας εκ νέου την αυθεντία των δυνάμεων ασφαλείας, τη στιγμή που οι υποστηρικτές του θύματος, μπροστά στη φρίκη του έκνομου μίσους, απευθύνονται για την τήρηση του νόμου στους μηχανισμούς που έθρεψαν ακριβώς το έκνομο μίσος για να διατηρήσουν τα «νόμιμα» προνόμια τους.

Τηρουμένων των αναλογιών, μπορούμε να διακρίνουμε αυτή την τάση δυσφήμισης του θύματος και στην περίπτωση του Ζακ Κωστόπουλου, που πέθανε την 21η Σεπτέμβρη του 2018, όταν, αφού εγκλωβίστηκε σε κοσμηματοπωλείο και προσπάθησε να διαφύγει σπάζοντας τη βιτρίνα, δέχτηκε κλωτσιές στο κεφάλι από μια ομάδα «περαστικών». Γρήγορα οι ειδήσεις των τηλεοπτικών

καναλιών γέμισαν με τίτλους για «άστεγο τοξικομανή» που «αυτοτραυματίστηκε από τα τζάμια (Star)», ενώ τα social media γέμιζαν από "καλά να πάθει" με τη δικαιολόγηση "αφού ήταν τοξικομανής/κλέφτης". Όταν κυκλοφόρησε το βίντεο που δείχνει το λιντσάρισμα του ανθρώπου που προσπαθεί να διαφύγει το κλίμα δεν άλλαξε πολύ.

Όμως κανείς άνθρωπος δεν είναι μια αφηρημένη κατηγορία.

Επιπλέον, ο Ζακ Κωστόπουλος ήταν άνθρωπος με φωνή, ένας ακτιβιστής που στο παρελθόν δεν φοβήθηκε να υψωθεί ενάντια στην βρώμικη προπαγάνδα κατά των οροθετικών, την οποία είχε εξαπολύσει το 2012 ο Υπουργός Υγείας Λοβέρδος. Θυμόμαστε όλοι πώς τότε το «υψηλού κύρους» πολιτικό προσωπικό και οι ενημερωτικοί του αντιπρόσωποι είχαν επιτεθεί με τον πιο λασπώδη τρόπο στις οροθετικές γυναίκες που δικαιώθηκαν μετά από 4 χρόνια, σε δικαστήριο του 2016, χωρίς όμως ποτέ οι θύτες της διαπόμπευσής τους να θιγούν. Αντιθέτως, όπως και οι ρατσιστές πολιτικοί του αμερικάνικου Νότου, οι ίδιοι πολιτικοί και δημοσιογράφοι συνεχίζουν να «διαμορφώνουν» την κοινή γνώμη.

Ο ίδιος ο Ζακ Κωστόπουλος δεν περιέγραφε τον εαυτό του αφηρημένα ως στερεότυπο, αλλά με σαφήνεια, ως άνθρωπο που υπερέβαινε τα κυρίαρχα στερεότυπα που η ίδια του η ύπαρξη αμφισβητούσε:

> *«Είμαι 30 χρονών, Drag Queen, ακτιβιστής. Είμαι οροθετικός, είμαι αδερφή. Ασχολούμαι ως ακτιβιστής κυρίως με αυτά τα θέματα, αλλά και με τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικά. Είμαι μια Drag Queen οροθετική τσούλα!»* ***[4]***

Ο Ζακ, οροθετικός, δεν σώπασε τότε μπροστά στη κρατική μηχανή της διαπόμπευσης και την επιχείρηση δαιμονοποίησης των «περιθωριακών οροθετικών». Είναι αβάστακτο άδικο ότι και ο ίδιος, στον φρικτό του θάνατο από τους «περαστικούς», βρέθηκε διπλό θύμα της μηχανής της διαπόμπευσης και δαιμονοποίησης, πρώτα των δολοφόνων του που τον λίντσαραν ως «κλέφτη» και

έπειτα των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας που τον καταδίκασαν ως «άστεγο τοξικομανή». Δεν είναι τραγική ειρωνεία, δεν είναι δική του η ύβρις που τον θανάτωσε, αλλά η ύβρις ενός ολόκληρου μηχανισμού διαχωρισμού και καταπίεσης των ανθρώπων και ενός τμήματος της κοινωνίας που ενστερνίζεται και εξαπλώνει αυτή την ύβρι.

Είναι αβάστακτο άδικο που δεν μπορούμε να το δεχτούμε, ούτε μπορούμε να το παρακάμψουμε, γιατί βρίσκεται στη ρίζα της κοινωνικής αδικίας.

Ο Fredrickson παρατηρεί για τους λευκούς ρατσιστές του 1900:

«Αυτό που οι λευκοί εξτρεμιστές αντιμετώπιζαν στην εικόνα του μαύρου κτήνους δεν ήταν καθόλου ο πραγματικός μαύρος, παρά μόνο η προβολή των δικών τους μη αναγνωρισμένων συναισθημάτων ενοχής που προέρχονται από τη δική τους βιαιότητα προς τους μαύρους. Για να αξίζει το είδος της συμπεριφοράς που έλαβε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1900, ο μαύρος έπρεπε μάλλον να είναι τόσο κακός όσο οι ρατσιστές ισχυρίζονται, διαφορετικά πολλοί λευκοί θα έπρεπε να σηκώσουν το ανυπόφορο βάρος της ενοχής για τη διάπραξη ή την επιβολή των πιο φοβερών αδικιών και θηριωδιών.»[5]

Αυτό είναι μια σκιαγράφηση του ρατσιστικού μίσους που πηγάζει από την απώθηση ενός βαθύτατου μίσους απέναντι στον εαυτό. Όμως αυτό το ίδιο μίσος έχει πολιτική κάλυψη και θεσμική επένδυση, όταν μετατρέπεται σε στοιχείο του δημόσιου λόγου και εργαλείο χειραγώγησης των πληθυσμών. Δεν αποτελεί μόνο κάποια ψυχική αδυναμία που ζητεί την κατανόηση, αφού το βάθος του δεν βρίσκεται στον ψυχισμό του θύτη, αλλά στις κυρίαρχες φαντασιακές προκαταλήψεις που εκμεταλλεύονται και αναπαράγουν οι θεσμικοί μηχανισμοί της κατεστημένης εξουσίας.

Η πράξη του λιντσαρίσματος είναι η επιφάνεια, ο καθρέφτης που αντανακλά το λόγο του κοινωνικού αποκλεισμού και της δαιμονοποίησης, του οποίου το βάθος είναι φαντασιακές σημασίες μα και θεσμικές λειτουργίες. Το βάθος φαίνεται στην αδιαφορία

των επίσημων σωμάτων ασφαλείας εκείνη τη στιγμή, που συνέλαβαν το θύμα και η επιφάνεια στο «ενδιαφέρον» του όχλου που κατέγραφε το γεγονός. Το βάθος όμως φαίνεται και από τα στερεότυπα που κινητοποίησαν τα μέσα ενημέρωσης για να «απαλύνουν» τον θάνατο, αυτά του «τοξικομανούς», λες και ένας τοξικομανής προβλέπεται να λιντσαριστεί.

Είπαμε «τηρουμένων των αναλογιών» και οι αναλογίες έχουν σημασία. Στις ΗΠΑ του 1900, παρά τη συνταγματική ισότητα, ο ρατσισμός ήταν ρητός, η ρατσιστική ορολογία ήταν συνεκτικό και κεντρικό στοιχείο του πολιτικού διαλόγου και πραγματωνόταν θεσμικά στους νόμους των Νότιων Πολιτειών, τους νόμους του φυλετικούς διαχωρισμού και του Jim Crow. Τα λιντσαρίσματα ήταν μια πρακτική φριχτά τελετουργική και αποτρόπαια στην οποία συμμετείχαν πολυμελείς όχλοι.

Ας μην ξεχνάμε όμως ότι μεσολαβεί και ολόκληρος ο 20^{ος} αιώνας που υποτίθεται ότι έδειξε στον κόσμο την κτηνωδία του ρατσισμού και του φασισμού με τον χειρότερο αλλά και εντονότερο τρόπο. Υποτίθεται ότι τα λιντσαρίσματα δεν θα έπρεπε να είναι όχι απλώς ανεκτά αλλά ούτε και νοητά.

Στη χώρα μας σήμερα ο ρατσισμός είναι ημι-υπόρρητος και ημι-επίσημος όπως δείχνουν οι ακροδεξιοί βουλευτές, μα και διάσπαρτος και κατακερματισμένος – η δαιμονοποίηση στρέφεται ενάντια σε διάφορες κοινωνικές κατηγορίες και με διαφορετική διαβάθμιση, ενώ το ξενοφοβικό στοιχείο είναι διάχυτο και διαβαθμισμένο στην εθνικιστική κλίμακα. Τα λιντσαρίσματα υποτίθεται πως δεν συμβαίνουν. Όμως πρέπει να θυμόμαστε πως η ναζιστική δράση της Χρυσής Αυγής εκδηλώθηκε, το Μάη του 2011, με ένα πογκρόμ στο κέντρο της Αθήνας που είχε δεκάδες θύματα (τραυματίες και ένα νεκρό, τον Αμπντούλ Μανάν), που θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε και ως οργανωμένα λιντσαρίσματα. Η διαφορά είναι ότι τα λιντσαρίσματα υποτίθεται ότι εμπλέκουν ένα «παθιασμένο» πλήθος ενάντια σε έναν ή δύο απροστάτευτα θύματα, ενώ τα πογκρόμ χτυπούν ολόκληρες κοινότητες. Μα και τότε τα ΜΜΕ μιλούσαν για «πρόκληση» με αφορμή την προηγούμενη

δολοφονία του Μ. Κανταρή, που χρησιμοποιήθηκε και από τη Χρυσή Αυγή για «δικαιολόγηση» του πογκρόμ και τότε υπήρχε όχλος που κάλυπτε τους ναζιστές.

Φυσικά, τώρα υπήρξαν και άλλες αντιδράσεις, αντιδράσεις από ανθρώπους που γνώριζαν τον Ζακ και αντιδράσεις από ανθρώπους που δεν τον γνώριζαν μα αναγνώρισαν τη βαρβαρότητα της πράξης. Μα οι επίσημες αρχές μπορούν να καλύψουν το κενό δικαιοδοσίας που για λίγο άφησαν ανοιχτό, συλλαμβάνοντας έναν από τους δράστες, επιβεβαιώνοντας, όπως είπαμε, εις διπλούν την «νομιμότητα». Έτσι μπορούν να καταδικάσουν την πράξη, εξιλεώνοντας τη ρητορική που εμπνέει παρόμοιες πράξεις. Αυτή είναι εξάλλου η λειτουργία του συμπλέγματος κρατικών και ενημερωτικών μηχανισμών, η κατασκευή της εικόνας της κανονικότητας. Όμως αυτή η «κανονικότητα» βασίζεται στη διαιώνιση των διακρίσεων και των προκαταλήψεων πίσω από το πέπλο, μέχρι να κυκλοφορήσει κάποιο επόμενο βίντεο στο Διαδίκτυο.

Μπορούμε άραγε να διακρίνουμε πίσω από το πέπλο πως η ρητορική του κολασμού των θυμάτων είναι η άλλη όψη της εξιλέωσης των θυτών; Μπορούμε να καταλάβουμε ότι δεν αρκεί απλώς να το διακρίνουμε, μα πρέπει επίσης να σχίσουμε το πέπλο;

Σημειώσεις:

[1] George M. Fredrickson, The Black Image in the White Mind, Welseyan University Press, 1987, σ. 275)

[2] Όπως δείχνει ο ιστορικός, ήδη από την εποχή της Αμερικάνικης Επανάστασης ο λευκός ρατσισμός στο Νότο αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στην εικόνα του μαύρου ως κατοικίδιου, δηλαδή νόμιμης ιδιοκτησίας, που τοποθετούσε το σκλάβο στη χαμηλότερη βαθμίδα αλλά εντός της κοινωνικής ιεραρχίας, και την εικόνα του μαύρου ως κτήνους, δηλαδή ως μη-ανθρώπου, που τοποθετούσε τον απελεύθερο ή τον δραπέτη εκτός κοινωνίας. Με την κατάργηση της δουλείας τα δύο στερεότυπα

συνέχισαν να υπάρχουν, αλλά η ισορροπία μεταξύ τους άλλαξε, με την εικόνα του κτήνους να γίνεται κυρίαρχη, καθώς η παλιά αριστοκρατικού τύπου ιεραρχία της κοινωνίας του Νότου κλονίστηκε ανεπανόρθωτα.

[3] Περιοδικό Forum, Οκτώβριος 1893.

[4] ΑΡΝΟΥΜΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΧΩ! – ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΖΑΚ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟ

[5] G.M.Fredrickson, ο. π. 282.

Πηδώντας Ταράτσες μέσα σε Σταυρόνημα: Η Στρατιωτική Διαχείριση της Μητροπολιτικής Ζωής

Σπύρος Τζουανόπουλος

Ο Σπύρος Τζουανόπουλος είναι δικηγόρος και ανεξάρτητος ερευνητής. Το ερευνητικό του ενδιαφέρον εστιάζεται σε ζητήματα φιλοσοφίας δικαίου, ποινικής καταστολής και σύγχρονων μορφών αστικότητας. Συμμετέχει στην Πρωτοβουλία Νομικών για την Ελευθερία.

Στο σπουδαίο του έργο *Cities under Siege*, ο Stephen Graham παραθέτει μια εικόνα-διαφήμιση για υπέρυθρους αισθητήρες ελικοπτέρων [1]. Το σχόλιο της διαφήμισης συνοδεύει την εικόνα ενός κράματος ελικοπτέρου (από τη μια πλευρά στρατιωτικό με ρουκέτες – από την άλλη αστυνομικό με υπέρυθρες κάμερες) και έχει ως εξής: *Από τη Βαγδάτη μέχρι το Μπατόν Ρουζ-σας*

καλύπτουμε. Το κοινό σημείο των δύο τόπων είναι ότι ο ουρανός τους φιλοξενεί ελικόπτερα των Η.Π.Α., είτε Στρατού είτε Αστυνομίας. Η εικόνα αποτυπώνει τέλεια το πνεύμα της εποχής μας που σηματοδοτεί μεταξύ άλλων την άρση της διάκρισης στρατού και αστυνομίας, εσωτερικού και εξωτερικού, μάχιμου και άμαχου.

Όπως εύστοχα σχολιάζει ο συγγραφέας, οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε μητροπόλεις της Δύσης (Νέα Υόρκη, Μαδρίτη, Λονδίνο, κ.λπ.) και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις-επιθέσεις σε πόλεις της Ανατολής όπως η Βαγδάτη, Γάζα, Βηρυτό, κ.λπ. καταδεικνύουν αφενός ότι *«ο ασύμμετρος πόλεμος είναι όχημα πολιτικής βίας που διαπερνά διεθνικούς χώρους. Περαιτέρω, ο σύγχρονος πόλεμος λαμβάνει χώρα σε σούπερ μάρκετ, συγκροτήματα με ουρανοξύστες, υπόγειες σήραγγες και γειτονιές. Συνεπώς, για πρώτη φορά από τον Μεσαίωνα, οι τοπικές γεωγραφίες των πόλεων και τα συστήματα που τις διασυνδέουν έχουν αρχίσει να κυριαρχούν τη συζήτηση που αφορά τη γεωπολιτική, τον πόλεμο και την ασφάλεια»*.

Ο Μισέλ Φουκώ κατέγραψε στα μέσα της δεκαετίας του ’70 την τάση των ανεπτυγμένων δυτικών κρατών, που διενεργούσαν στρατιωτικές επεμβάσεις ή και κατείχαν εδάφη, να εισάγουν αποικιοκρατικές τεχνολογίες από τις αποικιοκρατούμενες περιοχές στο εσωτερικό τους. Ο στοχαστής ονομάτισε την τάση

αυτή ως «φαινόμενο boomerang»:

«*Ενώ η αποικιοποίηση, με τις τεχνικές της και τα πολιτικονομικά της όπλα, προφανώς μετέφερε ευρωπαϊκά μοντέλα σε άλλες ηπείρους, είχε επίσης ένα σημαντικό αποτέλεσμα boomerang στους μηχανισμούς εξουσίας της Δύσης.* ***Μια ολόκληρη σειρά αποικιακών μοντέλων επέστρεψαν στη Δύση****, και το αποτέλεσμα ήταν πως η τελευταία θα μπορούσε να εφαρμόζει κάτι που προσιδιάζει σε αποικιοποίηση, ή σε μια εσωτερική αποικιοκρατία, στον εαυτό της*». [2]

Το φαινόμενο αυτό, η διαπλοκή δηλαδή τεχνικών, τεχνολογιών και αφηγήσεων που χρησιμοποιούνται από τα κράτη της «ανεπτυγμένης Δύσης» στα θέατρα των πολέμων και «επιστρέφουν» στις κατεχόμενες-εμπόλεμες πόλεις με την πορεία των χρόνων έχει ενταθεί και εκτυλίσσεται σε μια περίοδο που οι πόλεις εξαπλώνονται ταχύτατα και, ολοένα και περισσότερο, η ζωή βιώνεται μέσα σε περιβάλλον μητροπολιτικό.

Ο Δεκέμβρης του 2008 ανέδειξε τη χρήση του αστικού πεδίου σαν πολιτικό όπλο και ανάγκασε την εξουσία να αναζητήσει νέες μεθόδους για να ανακτήσει τον έλεγχο επί του εδάφους και επί των υποκειμένων.

Από τον Ιανουάριο του 2009 μέχρι και σήμερα, το ελληνικό κράτος έχει εισαγάγει νέες αστυ-νομικές τεχνολογίες, νέες τεχνικές διαχείρισης της πόλης και των εξεγερτικών γεγονότων. Οι μετασχηματισμοί που θα περιγραφούν παρακάτω δεν αποτελούν ελληνική ιδιαιτερότητα: αποτελούν μάλλον προσαρμογή αυτής στους διεθνείς αντίστοιχους. Η ταχύτητα εκτύλιξης των μετασχηματισμών, η επίκληση της έκτακτης ανάγκης και των *ασύμμετρων απειλών* για τη στρατιωτικοποίηση της αστυνόμευσης και τη διεύρυνση του Πανοπτικού και η αθόρυβη υλοποίησή τους ανεξαρτήτως κοινοβουλευτικού προσήμου ή κυβέρνησης, επίσης δεν αποτελεί κάτι το πρωτότυπο. Το μόνο ίσως που θα δώσει μια σουρεαλιστική νότα είναι ότι η ελληνική επικράτεια αποτελεί ταυτόχρονα *μητροπολιτικό πεδίο της Δύσης*, αλλά και *αποικιακό πεδίο μαχών της.*

Από την αρχή πρέπει να γίνει κατανοητό πως η τάση της στρατιωτικοποίησης της μητροπολιτικής ζωής δεν αφορά μόνο τεχνολογία και μιλιταριστικά gadgets. Ασφαλώς, με τη λήξη ενός πολέμου, τόνοι στρατιωτικού υλικού γίνονται «μεταχειρισμένα» προϊόντα προς πώληση, και η στρατιωτική βιομηχανία στοχεύει με το μάρκετινγκ της σε σώματα ασφαλείας ως υποψήφιους αγοραστές επαναξιοποιώντας το υλικό αυτό. Ένα εργαλείο όμως ξεκομμένο από το σύστημά του είναι παντελώς άχρηστο, ένα ρετρό αντικείμενο. Με τα λόγια του Καστοριάδη, *«Το τεχνικό γεγονός δεν είναι δυνατόν να περισταλεί στο τεχνικό αντικείμενο. Το τεχνικό αντικείμενο δεν είναι τίποτα ως τεχνικό αντικείμενο έξω από το τεχνικό σύνολο στο οποίο ανήκει. Αλλά και το ίδιο το τεχνικό σύνολο δεν έχει νόημα έξω από το οικονομικό ή κοινωνικό σύνολο. Είναι η γαλέρα αυτή που καθορίζει τη δουλεία, ή η δουλεία αυτό που καθιστά δυνατή τη γαλέρα»*. [3]

Τα εργαλεία αυτά δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στις μητροπόλεις αν η χρήση τους δεν συνοδευόταν από κατάλληλες αφηγήσεις, θεσμίσεις και νομιμοποιητική προπαγάνδα. Αυτό που συμβαίνει στο εσωτερικό των δυτικών μητροπόλεων δεν είναι λοιπόν μια απλή τεχνική αναβάθμιση της καταστολής ή η όξυνσή της, αλλά κάτι βαθύτερο: πρόκειται για την αλλαγή του τρόπου ελέγχου των απείθαρχων υποκειμένων στο μητροπολιτικό πεδίο, με την εισαγωγή ενός ολόκληρου πλέγματος οργάνωσης, τεχνικών, αντιλήψεων και γλώσσας από τα αποικιακά πεδία μαχών στις καρδιές των μητροπόλεων.

Η Αθήνα ως πεδίο μάχης

«Τι διαφορά έχει ο θεός Δίας από την ομάδα ΔΙΑΣ;
Ο θεός Δίας μένει στον Όλυμπο, η ομάδα ΔΙΑΣ στα Έβερεστ»
Παροιμία της Πατησίων

Τα μέσα της δεκαετίας του ’80 βρίσκουν την αστυνομία να διαρρηγνύει τη σχέση της με τον στρατό. Η ανέγερση της ΓΑΔΑ, η απόκτηση ειδικού εξοπλισμού κάθε λογής (μοτοσυκλέτες, εκπαιδευμένα σκυλιά, πυροτεχνουργικά, πληροφοριακή αναβάθμιση των Η/Υ, κ.λπ.) και η ίδρυση εργαστηρίων και εξειδικευμένων

κεντρικών υπηρεσιών (Δίωξη Ναρκωτικών, Κρατική, Εγκληματολογικό, κ.λπ.) σηματοδότησαν το πέρασμα από την εποχή του «δρόμου» στην εποχή της επιστημονικής-τεχνικής αντιμετώπισης του εγκλήματος. [4]

Στις αρχές της νέας χιλιετίας, η ελληνική αστυνομία προσπάθησε να ανταποκριθεί στην αλλαγή του χάρτη της πόλης και στη «νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας» με πυλώνες την «καταπολέμηση» της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης. Κατά καιρούς, ιδρύονταν ειδικά σώματα για συγκεκριμένα πεδία του μητροπολιτικού (όπως η ομάδα Ζήτα και η βραχύβια ομάδα Σίγμα για τους «κοντράκηδες»), αλλά παρά το ότι υπήρχαν τμήματά της που προσιδίαζαν σε στρατιωτικές μονάδες (ΕΚΑΜ, ΜΑΤ, Τμήμα Τεθωρακισμένων), η μητρόπολη και ο έλεγχός της δεν είχε ιδωθεί ακόμα σαν στρατιωτικό πεδίο μάχης: Η αστυνομία ήταν, ακόμη, ο υπερασπιστής του νοικοκυριού από τους κλέφτες και της νεολαίας από τα ναρκωτικά. [5]

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες επιτάχυναν την προσαρμογή της ΕΛΑΣ στις διεθνείς απαιτήσεις της «**νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας**» που έβαζε στο στόχαστρο το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία και την παράνομη μετανάστευση. Οι ΟΠΚΕ ιδρύθηκαν με υπουργική απόφαση τον Φεβρουάριο του 2001. [6] Αποτελούσαν ομάδες των τεσσάρων, οπλισμένες με υποπολυβόλα και με τζιπάκια και σχεδιάστηκαν να αποτελέσουν τις «ειδικές δυνάμεις» της Ασφάλειας για επιχειρήσεις του ενδιαφέροντός της. Σε ένα άλλο επίπεδο, αυτό της αντιμετώπισης των διαδηλώσεων, τα ΜΑΤ αυξάνονταν σε αριθμό και εξοπλίζονταν ολοένα και περισσότερο, αποτελώντας την κορωνίδα δημόσια έκφραση της κρατικής βίας στη μητρόπολη. Τα ΜΑΤ εξάλλου ήταν το πρώτο σώμα που χρησιμοποίησε χακί διακριτική στολή που απομακρυνόταν από την αστυνομική αισθητική, παραπέμποντας ευθέως σε στρατιωτικό σώμα.

Τα εξεγερτικά γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008 ανέδειξαν τις αδυναμίες μιας αστυνομίας που δεν είχε ακολουθήσει τη μετεξέλιξη της Αθήνας σε μητρόπολη.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η κινητή τηλεφωνία και η

μητροπολιτική αντικουλτούρα (γήπεδο, χιπ χοπ, κ.λπ.) είχαν διαμορφώσει ένα νέο μητροπολιτικό πεδίο ευελιξίας, διασποράς, ταχύτητας, πολλών γλωσσών και κωδικών που το κράτος συνολικά δεν ήταν σε θέση να αντιληφθεί και να ακολουθήσει, πολλώ δε μάλλον να ελέγξει και να το αστυ-νομεύσει. Η εξέγερση φανέρωσε μια αστυνομία σε πανικό, με ΜΑΤ εξουθενωμένα να τρέχουν σε όλη την Ελλάδα, Ζητάδες να πυροβολάνε πανικόβλητοι στον αέρα προσπαθώντας να ελέγξουν πλήθη, ΥΜΕΤ να φυλάνε το –ήδη καμμένο– χριστουγεννιάτικο δέντρο και τα ΕΚΑΜ σε ρόλο ΜΑΤ να φυλάνε τα σκαλιά της Βουλής!

Με την ύφεση των εξεγερτικών γεγονότων, άρχισαν εντατικές συζητήσεις στα ανώτατα αστυνομικά κλιμάκια και την πολιτική ηγεσία για το τι μέλλει γενέσθαι. Πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Χρήστος Φιλιππίδης ότι η πολιτική που σχεδιάστηκε μετέπειτα είχε άξονα τη θεωρία και την πρακτική της «αντιεξέγερσης» που στόχο έχει να «(ξανα)κερδίσει τις καρδιές και τα μυαλά του πληθυσμού». [7] Ο τότε Υπαρχηγός της ΕΛΑΣ Γιάννης Ραχωβίτσας συνέλαβε την ιδέα μιας αστυνομικής ομάδας με μοτοσυκλέτες που θα επεμβαίνει ταχύτατα και με επιθετικότητα και ο στρατηγός Γιώργος Σταύρακας ανέλαβε να συγκροτήσει τη μονάδα Δύναμης Ελέγχου Ταχείας Αντίδρασης (ΔΕΛΤΑ).

Με δικά του λόγια, «*Η ΔΕΛΤΑ συγκροτήθηκε με απόφαση της πολιτικής εξουσίας σε μια περίοδο που εκτιμήθηκε από την ίδια ότι υπήρχε μεγάλη αναγκαιότητα. Έχοντας χαθεί ο έλεγχος της δημόσιας τάξης, την περίοδο που ακολούθησε τον Δεκέμβριο του ’08, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας μονάδας που θα ενεργούσε αποκλειστικά και μόνο σε καταστάσεις όπου οι υπόλοιπες αστυνομικές δυνάμεις αδυνατούσαν να ανταποκριθούν. […] Σε τέτοιου τύπου ειδικές μονάδες τα κριτήρια επιλογής είναι πάντα ιδιαίτερα. Πρέπει να είναι άνθρωποι που δεν φοβούνται τα σκληρά περιστατικά, που διαθέτουν απόθεμα ενέργειας και ψυχής, που είναι πειθαρχημένοι και με σεβασμό. Ο μέσος όρος ηλικίας της ΔΕΛΤΑ ήταν 28 με 30 έτη, οι περισσότεροι είχαν εργαστεί στον ιδιωτικό τομέα στο παρελθόν, ήταν δηλαδή “ψημένοι” στη δουλειά κι όχι άγουρα παιδιά από τη σχολή αστυνομίας, κάτοχοι*

διπλώματος δικύκλου και είχαν περάσει –κατά τη στρατιωτική τους θητεία– από εκπαίδευση των ειδικών δυνάμεων του ελληνικού στρατού.» [8]

Οι ομάδες ΔΙΑΣ και ΔΕΛΤΑ (κυρίως η δεύτερη) αποτέλεσαν την πρώτη ουσιαστική ενσωμάτωση στρατιωτικού δόγματος στην αστυνομική λογική.

Ειδικότερα, οι Δέλτα εφάρμοσαν τακτικές hit and run, εφορμώντας με δίκυκλα πάνω σε πλήθη βίαια, προκαλώντας τον πανικό και «εξουδετερώνοντάς» τα. Σχεδόν αποκλειστικός χώρος δράσης τους αποτέλεσαν τα Εξάρχεια: εξάλλου, στην ελληνική δημόσια συζήτηση, το άβατο των Εξαρχείων ήταν (είναι) ένα καθεστώς που για πυκνούς συμβολικούς λόγους έπρεπε να σπάσει. Οι ΔΕΛΤΑ εφάρμοζαν ξαφνικές επιθέσεις και είτε προέβαιναν σε άσκηση κατασταλτικής βίας είτε σε μεμονωμένες συλλήψεις και κατόπιν αποσύρονταν.

Η αιφνιδιαστική και με όρους τρομοκρατίας επέμβαση κατά το δοκούν στη γειτονιά των Εξαρχείων έχει ενδιαφέρουσα ομοιότητα με το δόγμα που εφάρμοσε ο ισραηλινός στρατός μετά τη συμφωνία του Όσλο. Στη συμφωνία αυτή, το Ισραήλ συμφώνησε να αποσυρθεί από πόλεις και χωριά των Παλαιστινίων υπό την επιφύλαξη μιας συνθήκης «εξαίρεσης» που κατοχύρωνε το δικαίωμα, υπό τις κατάλληλες συνθήκες τις οποίες θα όριζε μόνο του, την εισβολή στις γειτονιές αυτές για αναζήτηση υπόπτων και τη μεταγωγή αυτών στο Ισραήλ για ανάκριση και κράτηση. Με τα λόγια του διοικητή του IDF, *«αυτό που χρειάζεται δεν είναι η παρουσία μας εκεί, αλλά να μπορούμε να δρούμε εκεί*». [9]

Τα διακριτικά των σχολείων, που έχουν περάσει κατά τη στρατιωτική τους θητεία καθώς και τα διάφορα σύμβολα στα κράνη των ΔΕΛΤΑ ήταν ενδείξεις μιας μιλιταριστικής ιδεολογίας της ομάδας. Όσον αφορά την «επάνδρωσή» της, διαπιστώνει κανείς ότι αποτελεί μείγμα «ψημένων» στα ήθη της πόλης και ανθρώπων μεγαλωμένων στην ελληνική επαρχία.

Η Debora Cowen, στο έργο της *National Soldiers and the War on Cities*, περιγράφει το πώς οι επαγγελματικοί Hi-tec στρατοί της Δύσης επανδρώνονται, κατά πλειοψηφία, από ανθρώπους επαρχιακών μικρών πόλεων και χωριών της υπαίθρου [10]. Κατά την Cowen, τα άτομα αυτά εμφορούνται από τις εθνικές αφηγήσεις που παραπέμπουν σε μια βουκολική εδαφική αυθεντικότητα και φυλετική καθαρότητα του παρελθόντος που απειλείται από την κοσμοπολιτική, πολυπολιτισμική και διαφυλετική πραγματικότητα των πόλεων.

Ο τοπικιστικός εθνικισμός και τα οικονομικά κίνητρα καθιστούν τους στρατευμένους προνομιακή «πρώτη ύλη» για την κατασκευή στρατιωτών ή στρατιωτικοποιημένων αστυνομικών, που θα δράσουν στο εσωτερικό των πόλεων αντιμετωπίζοντας το αστικό υποκείμενο ως τον «**Άγριο Άλλο**», αναγνωρίζοντας το αστικό πεδίο ως υπαρξιακά ξένο, απειλητικό και επικίνδυνο, εχθρικό. Στο ίδιο έργο, η Cowen παραπέμπει σε πολλά μιλιταριστικά ιστολόγια με λόγο που αναμιγνύουν τον **επαρχιώτικο πατριωτισμό με αναφορές στην πόλη ως τόπο γενικευμένου εκφυλισμού και παρακμής.** Ένα απλό googling στις αντίστοιχες ελληνικές ιστοσελίδες θα

επιβεβαιώσει αβίαστα τα ίδια συμπεράσματα στα καθ΄ ημάς.

Στο ελληνικό παράδειγμα, η αναγνώριση του εχθρού ως «Άλλου» σημαδεύτηκε χαρακτηριστικά από το πέρασμα του Νίκου Δένδια την ίδια περίοδο από το υπουργείο Δημοσίας τάξης. Ο περιβόητος κουκουλονόμος [11] προσδιόρισε την κουκούλα ως το διακριτικό γνώρισμα του υποκειμένου που πρέπει να κατασταλεί: εξάλλου, η κάλυψη του προσώπου επιτρέπει τη συλλογική αμφισβήτηση του μονοπωλίου της πληροφορίας και της βίας από πλευράς κράτους και συνεπώς η καταπολέμησή της είναι κρίσιμη.

Επί ημερών Δένδια, η ελληνική αστυνομία έγινε φορέας βαθιάς μιλιταριστικής μετάλλαξης. Η στρατιωτική ορολογία εισήχθη αποφασιστικά και συστηματικά στο λεξιλόγιο του υπουργείου και του δημόσιου λόγου που εξέφερε. Ο όρος *ανομία* χρησιμοποιείτο συχνά ως αναφορά για περιοχές που το μονοπώλιο της εδαφοκυριαρχίας [12] του κράτους τίθετο υπό έμπρακτη αμφισβήτηση από πρακτικές κατοίκων ή άλλων οργανωμένων υποκειμένων (βλ. Εξάρχεια, Σκουριές, Κερατέα). [13] Οι επιχειρήσεις της Αστυνομίας ονοματίζονταν κατά το ειρωνικό πρότυπο των αντίστοιχων στρατιωτικών επιχειρήσεων που σκοπό έχουν να πλήξουν το «ηθικό του αντιπάλου». Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η άνευ προηγουμένου επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» που οδήγησε στα κρατητήρια εκατοντάδες αλλοδαπούς, τοξικοεξαρτημένους και μικροεγκληματίες και εμπέδωσε το στρατιωτικό δόγμα στην πόλη με την επανεισαγωγή των ΟΠΚΕ στις περιπολίες του κέντρου.

Ο υπουργός είχε σειρά επαφών με τις αστυνομικές αρχές της Νέας Υόρκης και τον πρώην δήμαρχο Ρούντολφ Τζουλιάνι [14]. Οι πρώτες ήταν πρωτοπόρες στην στρατιωτικοποίηση της δομής τους με την ίδρυση των SWAT και της αλλαγής της αντίληψης του ελέγχου της μητρόπολης και ο δεύτερος ο εφαρμοστής της κατασταλτικής λογικής του «σπασμένου παράθυρου» και της μηδενικής ανοχής. Σειρά επαφών έγιναν και με αντιπροσώπους της ισραηλινής αμυντικής βιομηχανίας για αντίστοιχα ζητήματα.

Τον Σεπτέμβριο του 2012, η ΕΛΑΣ υιοθέτησε τακτικές

επικοινωνιακής διαχείρισης του ισραηλινού στρατού χρησιμοποιώντας τα ΕΚΑΜ για την εκκένωση των καταλήψεων ΔΕΛΤΑ, Βίλα Αμαλία, Πατησίων 61 και Σκαραμαγκά και Λέλας Καραγιάννη, βιντεοσκοπώντας τις εφόδους και δημοσιοποιώντας τες σε δικό της κανάλι στην πλατφόρμα youtube. Ακόμα πιο επιθετική και χυδαία, αγγίζοντας τα όρια της ναζιστικής λογικής, υπήρξε η κοινή επιχείρηση Αστυνομίας-ΚΕΕΛΠΝΟ για τον «έλεγχο οίκων ανοχής», που οδήγησε στη σύλληψη 32 οροθετικών και στη δημόσια διαπόμπευσή τους με την προβολή φωτογραφιών και βίντεο ως «δημόσιος κίνδυνος υγείας». [15]

Παράδειγμα, μάλιστα αναβαθμισμένο, στρατιωτικού τύπου διαχείρισης γεγονότος αστικής αναταραχής ήταν αυτό της 6ης Δεκεμβρίου 2014. Στο πλαίσιο αλληλεγγύης στον κρατούμενο απεργό πείνας Νίκο Ρωμανό, ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων διαδήλωσε και, καταλήγοντας στην περιοχή των Εξαρχείων, συγκρούστηκε με τις αστυνομικές δυνάμεις. Οι τελευταίες, κατά την περιγραφή των χειρισμών τους στα ΜΜΕ, χρησιμοποίησαν λόγο που περιγράφει κινήσεις σε πεδίο μάχης, με όρους όπως «προέλαση», «κατάληψη εδάφους», «εναέρια κάλυψη», «εκκαθάριση της περιοχής» κ.α.

Για πρώτη φορά από την κατάργηση της χρήσης τους, χρησιμοποιήθηκαν αύρες ισραηλινής κατασκευής (υδροφόρα αστυνομικά οχήματα), οι οποίες ανέλαβαν να διασπάσουν τα οδοφράγματα και να *«φτάσουν στην πλατεία»*. Είναι ενδιαφέρον ότι υπήρξε η σκέψη της χρήσης ενός σώματος νεαρών αστυνομικών με ενδυμασία παρόμοια με αυτή των διαδηλωτών, σε μεγάλους αριθμούς, που σκοπό είχε να παρεισφρήσει στους συγκρουόμενους διαδηλωτές και να προβεί σε συλλήψεις, κατά τα πρότυπα των ***Mista'arvim*** [16]. Το εγχείρημα παρ'όλα αυτά θεωρήθηκε επικίνδυνο και οι επιτελείς απέσυραν τους μεταμφιεσμένους αστυνομικούς από το σημείο. [17]

Κυρίαρχη εικόνα στα δελτία ειδήσεων ήταν η εικόνα της υπέρυθρης κάμερας του ελικοπτέρου της ΕΛΑΣ που πετούσε πάνω από τα Εξάρχεια και κατέγραφε τις συγκρούσεις και ιδιαίτερα

διαδηλωτές που είχαν ανέβει σε ταράτσες πολυκατοικιών **μέσα σε σταυρόνημα.**

Η δημοσιογραφική φρασεολογία ήταν ενδεικτική: *«Αμέσως μόλις έπεσε η πρώτη μολότοφ από ταράτσα χθες στα Εξάρχεια η θερμική κάμερα από το ελικόπτερο της Αστυνομίας αποκάλυψε την ύπαρξη ολόκληρου αερομεταφερόμενου τάγματος αναρχικών πάνω στις κορυφές, δηλαδή στις ταράτσες, αρκετών πολυκατοικιών, σε κεντρικούς δρόμους της περιοχής.[…] αυτοί οι δρόμοι που βρίσκονται δηλαδή γύρω από την πλατεία Εξαρχείων και μέσω αυτών των δρόμων εξελίχθηκε η αστυνομική επιχείρηση για τον περιορισμό των αναρχικών και τελικά, για την εκκαθάριση της περιοχής» [18].*

Η μέσευση της εικόνας από το σκόπευτρο της υπέρυθρης κάμερας, απεκδύει ένα άτομο από τα χαρακτηριστικά του, παρουσιάζοντάς το σαν μια σκιά.

Πρόκειται για πολύ γνώριμη εικόνα από εικόνες που αναπαράγονται από πεδία μαχών, εξάλλου το εργαλείο είναι ίδιο. Η ίδια εικόνα, ηλεκτρονική και πολύχρωμη, αναπαράγεται στον κινηματογράφο και στα video games, χωρίς καμία διαφορά. Σε αυτό το θέαμα βίας, το επονομαζόμενο militainment (όρος συνδυαστικός του military και του entertainment), το υποκείμενο καθίσταται φονεύσιμο, ενώ ο θεατής εθίζεται σε μια εύπεπτη βία και αποστασιοποιείται από τον άνθρωπο-φιγούρα που στοχεύεται. Τελικά, ο άνθρωπος-περίγραμμα, ο άνθρωπος-στατιστικό σύνολο, είναι ο ιδεότυπος της κυριαρχίας για το υποκείμενο της μητρόπολης: μια ύπαρξη απογυμνωμένη από τη ζωή, που όταν απο-στρατεύεται από τους μηχανισμούς πειθάρχησης είναι ένας *νόμιμος στόχος.*

Η στρατιωτικοποίηση της ζωής στη μητρόπολη είναι μια πραγματικότητα για όλες τις δυτικές μητροπόλεις, ενώ στην Αθήνα εκδιπλώνεται με διαφορετικό τρόπο και ένταση. Σίγουρα, όμως, είναι ένα φαινόμενο που συμπληρώνει το ψηφιδωτό των μεταλλαγών που τα κινήματα δεν έχουν δώσει –και οφείλουν να δώσουν συγκροτημένα– απάντηση. Μέχρι τότε, είναι μάλλον

ασφαλές το συμπέρασμα ότι πραγματοποιείται η δυστοπική επισήμανση του Homi Bhabha για τη σχέση που μπορεί να έχει ο φόβος και ο χώρος: *Ο όρος «περιοχή» (σ.σ. «territory») απορρέει από αμφότερες τις λέξεις terra (γη) και terrare (εκφοβίζειν), εξ ου και το «territorium», το μέρος που οι άνθρωποι φοβούνται. [19]*

_____

Σημειώσεις:

[1] Stephen Graham, *Cities under Siege*, Verso 2010

[2] Βλ. Michel Foucault, *Για την Υπεράσπιση της Κοινωνίας,* εκδόσεις Ψυχογιός, 2002, σελ. 133

[3] Κορνήλιος Καστοριάδης, Τα σταυροδρόμια του λαβυρίνθου, εκδόσεις Υψιλον, σελ. 285 επ. επ.

[4] Βλ. *Διαβάζοντας την «Αστυνομική Ανασκόπηση», 1984-*2004 των Γιώργου Ματτέ, Παύλου Τριανταφύλλου και Θέμη Χαλικιά, από το συλλογικό έργο *Επιστήμες, Τεχνολογία, Ιδεολογία,* Εκδοτική Αθηνών, 2014, σελ. 133

[5] Ο.π., σελ. 135

[6] Βλ. www.bloko.gr/2017/01/blog-post_547.html

[7] Βλ. Χρήστος Φιλιππίδης, *Πόλη, Κρίση και Πυρωμένο σίδερο: Επιτελώντας την κατάσταση έκτακτης ανάγκης In Situ,* εκδόσεις Futura, 2014, σελ. 30

[8] Βλ. www.vice.com/gr/article/kbe4kx/omada-delta-via

[9] Βλ. Eyal Weizman, *μέσα από τοίχους,* εκδόσεις Τοποβόρος, 2010, σελ. 19

[10] Βλ. το ως άνω ό.π. σε Stephen Graham, ο.π., σελ. 60

[11] Βλ. Ν. 3772/2009, ΦΕΚ 112/Α'/10.7.2009, *«Μεταρρυθμίσεις στην οργάνωση της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας, στη θεραπευτική μεταχείριση χρηστών ναρκωτικών ουσιών και άλλες διατάξεις»*

[12] Για την έννοια της εδαφοκυριαρχίας βλ. Κωστή Χατζημιχάλη, *Ζητήματα Γεωγραφίας κατάλληλα και για μη γεωγράφους,* εκδόσεις νήσος, 2016, σελ. 48

[13] Βλ. ενδεικτικά www.protothema.gr/politics/article/248707/dendias-h-anomia-kai-to-xaos-de-tha-anakopsoyn-thn-poreia-anaptykshs-/

[14] Βλ. Χρήστου Φιλιππίδη, ό.π., σελ. 36

[15] Βλ. www.enet.gr/?i=news.el.article&id=385463

[16] Ειδική μονάδα του ισραηλινού στρατού. Αποτελείται από άνδρες που εκπαιδεύονται στο να μιλάνε αραβικά, να φέρονται και να ντύνονται σαν Παλαιστίνιοι. Αναμιγνύονται σε μεγάλους αριθμούς στα πλήθη που διαδηλώνουν και διενεργούν αιφνιδιαστικές συλλήψεις.

[17] Βλ. πλάνα από τη συμβολή των οδών Στουρνάρη-Πατησίων, www.youtube.com/watch?v=ByzxaG8GGlA

[18] Γιώργος Καραϊβάζ, δελτίο ειδήσεων Αντένα, 07/12/2014

[19] Homi Bhabha, *The location of Culture,* εκδόσεις Routledge, 1994, σελ. 99

---

* Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο τεύχος της Βαβυλωνίας #20

Μία Ιστορία της Καμόρα | Για το «Σάντοκαν» του Νάνι Μπαλεστρίνι

Τηλέμαχος Δουφεξής-Αντωνόπουλος

> *«Το ζήτημα είναι», είπε η Αλίκη, «εάν μπορείς να κάνεις τις λέξεις*
> *να σημαίνουν τόσα πολλά διαφορετικά πράγματα»*
> *«Το ζήτημα είναι», είπε ο Χάμπτυ Ντάμπτυ, «ποιος είναι το αφεντικό –αυτό είναι όλο»*

Μερικές φορές το νόημα των λέξεων εκρήγνυται, και είναι ακριβώς εκείνη τη στιγμή, τη στιγμή της έκρηξης, τη στιγμή που το γλωσσικό σύστημα του αφεντικού -το νόημα ενός κόσμου χωρίς νόημα-γίνεται συντρίμμια, που ξεπροβάλλει μέσα από τα θραύσματα η αφηγηματική τεχνική του Νάνι Μπαλεστρίνι. Ο δυναμιτισμός των λέξεων μήπως και μπορέσει να βγει νόημα από όλα αυτά που μας συμβαίνουν, αυτή είναι η δουλειά του.

Και αυτό στο ***Σάντοκαν, Μια Ιστορία της Καμόρα***, ξεκινάει ήδη από τον τίτλο. Σάντοκαν είναι το ψευδώνυμο του πλέον διαβόητου αφεντικού της Καμόρα κατά τη διάρκεια της γιγάντωσής της τις προηγούμενες δεκαετίες· Σάντοκαν είναι το όνομα μιας ιταλικής τηλεσειράς που παιζόταν κατά τις ίδιες δεκαετίες στην Ιταλία και προμήθευσε στον καμορίστα το ψευδώνυμό του· Σάντοκαν είναι το όνομα του πειρατή, ήρωα στα βιβλία του Σαλγκάρι που έξαψε το πάθος της αφελούς ανάγνωσης. Ο Μπαλεστρίνι, ξεκινάει αμέσως μετά ή σωστότερα πέρα από αυτό, προσθέτοντας τη λέξη *Ιστορία*, κάτω από ένα όνομα συνώνυμο της μυθοπλασίας προειδοποιώντας έτσι, ήδη από τον τίτλο, ότι όλο αυτό το ρομαντικοποιημένο ψεύδος για ήρωες που είναι τόσο πιο αληθινοί όσο πιο ψεύτικοι είναι, όλη αυτή η περιπέτεια που συμβαίνει πάντοτε κάπου αλλού, από κάποιους άλλους -ξεχωριστά, ιδιαίτερα εγώ- που δεν είμαστε εμείς, που δεν μπορούμε να είμαστε εμείς, αυτό ακριβώς

είναι η γλώσσα του αφεντικού, απότοκο και δημιουργός του κόσμου του αφεντικού.

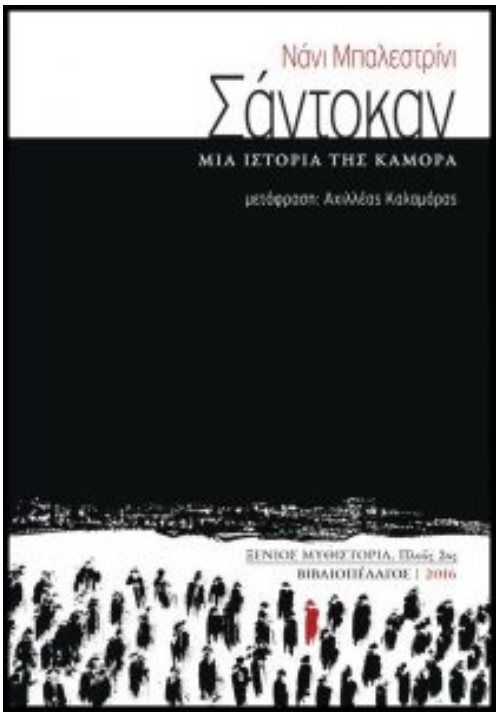
Η ιστορία της Καμόρα, η ιστορία των μαφιών, των bosses του εγκλήματος δεν έχει σε τίποτα να κάνει με το ρομαντικό ψεύδος που περιβάλλει τους πρωταγωνιστές, τα πάθη και τα διλλήματά τους, μια αφήγηση όπου το αστυνομικό γεγονός -η ύπαρξη της Καμόρα και η βία που τη συνοδεύει- συμπίπτει ήδη με την επικύρωση της ιστορίας της. Όχι δεν είναι έτσι: το ισχύον δεν συμπίπτει με το πραγματικό: το πραγματολογικό δεν συμπίπτει με το αληθινό: η ιστορία δεν είναι ποτέ η ιστορία της πάντοτε ίδιας στιγμής, της επιβεβαίωσης αυτού που συμβαίνει και που δεν μπορεί να είναι αλλιώς, αντιθέτως, η ιστορία είναι η άρνηση αυτής της παγωμένης διάρκειας, η ιστορία είναι πάντοτε η ιστορία μιας άρνησης.

Ο Μπαλεστρίνι εκκινεί πάντοτε απ' αυτή την **υποκειμενική «φιγούρα»** και εδώ στο Σάντοκαν δεν θα μπορούσε παρά να αφηγηθεί την ιστορία αυτών που δεν θέλησαν και ούτε πρόκειται να γίνουν ποτέ καμορίστες, όχι γιατί δεν μπόρεσαν αλλά γιατί δεν θέλησαν. Μολοντούτο, δεν υπάρχει κανείς αφελής συναισθηματισμός σε αυτή την προσπάθεια, ούτε, επιπλέον, η αναζήτηση κάποιου ηρωισμού –η αναζήτηση ενός εκδικητή που παίρνει τα όπλα εναντίον των μαφιόζων για παράδειγμα, ένα μοτίβο σύνηθες σε μια λογοτεχνία που δεν προσφέρει τίποτα έξω από το γεγονός ότι υπάρχει. Ο Μπαλεστρίνι αφηγείται ότι πρόκειται για μια άρνηση αναγκαία, μια άρνηση φυσική, φυσική όσο και η γλώσσα. Βρίσκεται λοιπόν στην προνομιακή θέση να μην ηθικολογεί.

> *Η Καμόρα είναι το αθέλητο αλλά προϋπολογισμένο προϊόν μιας διπλής αποτυχίας: της κρατικής ανεπάρκειας του αυτοαποκαλούμενου προνοιακού κράτους και της οικονομικής ένδειας που υφίσταται εντός της αυτοαποκαλούμενης κοινωνίας της αφθονίας.*

Η Καμόρα, επίσης, είναι το αποτέλεσμα μιας ταξικής

αντιπαλότητας όπου η προλεταριακή συνθήκη μετασχηματισμένη σε ταξικό μίσος δεν μετατρέπεται σε συνείδηση και δημιουργικότητα, αλλά, όπως παντού όπου το μίσος κυριαρχεί, στο αντίθετό του. «τα κάνει όλα άνω κάτω και από τότε αρχίζει να φουντώνει μέσα του ένα τεράστιο μίσος για τους πάντες και τα πάντα […] το κάνει επειδή τον μισεί όπως είναι βέβαιο ότι είχε μισήσει τον πατερά του είχε μισήσει τη μητέρα του είχε μισήσει το χωριό».

Νάνι Μπαλεστρίνι, Σάντοκαν: Μία ιστορία της Καμόρα, Μετάφραση: Αχιλλέας Καλαμάρας, Εκδόσεις: Βιβλιοπέλαγος, 2016, σελ. 186

Η Καμόρα είναι η ικανοποίηση των αναγκών που η διπλή αποτυχία κράτους και οικονομίας δημιούργησε, ωστόσο πρόκειται για μια ικανοποίηση μέσα στην ψευδαίσθηση: στη θέση των γυναικών και του έρωτα η εκπόρνευσή τους, στη θέση της φτώχειας η επιδεικτική κατανάλωση ενός πλούτου άχρηστου, στη θέση της παραγωγικής δραστηριότητας η κομπίνα και η σπέκουλα, στη θέση των δημόσιων θεσμών η επίπλαστη τάξη και η ιεραρχία, στη θέση

της δημιουργικότητας η βία και ο φόνος. Αυτό που εξαρχής αποστερήθηκε δεν μπορεί παρά να βρει την ικανοποίησή του εντός του πλούτου της αποστέρησης.

Η Καμόρα γίνεται οικονομία και κράτος και με τη σειρά τους η οικονομία και το κράτος γίνονται μαφιόζικα. **Η ιστορία της Καμόρα είναι η ιστορία της κοινωνίας που χρειάζεται την Καμόρα, του κράτους που δεν μπορεί να επιλύσει τις αντιφάσεις του χωρίς αυτήν**, «αυτό που θέλουν είναι να διατηρούν μια πλαστή και υποκριτική τάξη που όμως χαροποιεί τον ψεύτη και υποκριτή κόσμο του χωριού πέρα του ότι αποφεύγουν τα προβλήματα με τις δυνάμεις της τάξης».

Αυτή η διαμάχη μεταξύ κράτους και Καμόρα είναι που προμηθεύει το υλικό για τις υποτιθέμενες ιστορίες της Καμόρα, οι οποίες μπορεί να είναι τόσο αληθινές όσο αληθινή είναι η διαμάχη. Δικαστικές έρευνες, ειδικοί επί του θέματος, ανανήψαντες, δημοσιογράφοι, αναφέρονται στη γέννηση των μαφιών και στην ύπαρξη τους και αυτό είναι ήδη η επικύρωση αυτής της ύπαρξης. Και εδώ είναι το πρόβλημα και επιπλέον η τομή του Μπαλεστρίνι. Γιατί, σε τελική ανάλυση, η ιστορία της Καμόρα, η πραγματική της ιστορία, είναι η ιστορία της άρνησής της, ισοδυναμεί με την άρνηση των κοινωνικών συνθηκών και των στάσεων ζωής που τη γενούν και την εγκολπώνουν. Αρχίζει με την αφήγηση εκείνης της «φιγούρας» που λέει όχι σε κράτος και μαφίες, και που η αφήγησή αυτή κάνει τους θρύλους και τα ρομαντικά ψεύδη, που περιγράφουν αυτή τη μυθική διαμάχη «κλέφτη και αστυνόμου», να αποκαλύπτονται μέσα στην ανεπάρκειά τους.

Ο Ρομπέρτο Σαβιάνο, συγγραφέας του *Γόμορρα*, όντας ένας βαθύς γνώστης των εσωτερικών διαδικασιών των μαφιών και, συνεπώς, δεσμευμένος στα δικά του γραπτά από τη δικιά του γνώση, γράφει στον πρόλογο της 2ης ιταλικής έκδοσης του *Σάντοκαν*, ότι η προσέγγιση του Μπαλεστρίνι είναι «φαινομενολογική».

Πράγματι στα 16 κεφάλαια και τις 207 παραγράφους του *Σάντοκαν* το καθετί φτάνει στην έσχατη γλωσσική και νοηματική συνέπειά του. Χρησιμοποιώντας προϋπάρχον γλωσσικό υλικό

(μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις, δημοσιογραφικά άρθρα, δικαστικά έγγραφα, φήμες, αστυνομικά έγγραφα…) και αποδομώντας το με τις τεχνικές του λογοτεχνικού μοντερνισμού (συνειρμική γραφή, ενδιάθετος λόγος, απουσία σημείων στίξης, αυτονομία παραγράφων, διάσπαση αφηγηματικής γραμμικότητας και των ενοτήτων χώρου-χρόνου) επιτυγχάνει από τη μία πλευρά να διαλύσει την αντικειμενική και αξιολογικά ουδέτερη κυρίαρχη περιγραφή και από την άλλη, αφαιρώντας από την συνειρμική γραφή κάθε υποτιθέμενο ψυχολογικό βάθος, κάθε μορφή κανονιστικής ηθικής, κάθε «εγώ» -η προσωπική αφήγηση είναι παντελώς ανώνυμη, ο συγγραφέας απουσιάζει, η δράση αφορά μόνο σε εξωτερικά συμβάντα- διαλύει όλη εκείνη τη λογοτεχνικότητα όπου το μόνο που μπορεί να κάνει κανείς είναι να εκφράζει χαρούμενα τα δουλικά αισθήματά του.

Όχι: εδώ η μορφή συμπίπτει με το περιεχόμενο: ό,τι περιγράφεται είναι αδιαμφισβήτητο.

Οι επαναλήψεις των λέξεων μέσα σε κάθε μία απ’ αυτές τις, χωρίς σημεία στίξης, παραγράφους, η επανάληψη του ίδιου μοτίβου μέσα σε διαφορετικά κάθε φορά συμφραζόμενα, η ελλικοειδής γραφή όπου το αντικειμενικό γεγονός καταβυθίζεται στο καθημερινό και τούμπαλιν, η ελλειπτικότητα και οι ασυνέχειες εντούτοις εντός μιας αδιάλειπτης συνέχειας λέξεων, εξαναγκάζουν είναι η σωστή λέξη- εξαναγκάζουν, λοιπόν, τον αναγνώστη να εγκατασταθεί εντός της συνείδησης μιας εποχής και αυτή είναι η μοναδική γλώσσα, μια γλώσσα φυσική, που μπορεί να το επιτρέψει.

Σε αντίθεση με όλη εκείνη τη λογοτεχνία που απευθύνεται σε ένα αδιαφοροποίητο παγκοσμιοποιημένο μαζικό κοινό όπου η ενότητά του καλλιεργείται μέσα από το νοσηρό πάθος της εισβολής στο ιδιαίτερο, το διαφορετικό, το γκροτέσκο, ο Μπαλεστρίνι αντιπροτείνει εκείνη τη λογοτεχνική συνθήκη όπου το εντόπιο ανυψώνεται στο οικουμενικό. Ας πάρουμε για παράδειγμα μερικά αφηγηματικά στοιχεία που θεωρούνται δεδομένα ποιοί-που-πότε και ας υποθέσουμε έναν καλά ενημερωμένο αναγνώστη που γνωρίζει ότι όλα αυτά με την Καμόρα συνέβησαν εκεί και εκεί από τον

τάδε και τον δείνα τότε και τότε. Το γνωστό δεν είναι ακόμα οικείο, δεν είναι συνειδητό και από αυτή την αδυναμία ξεκινάει η φαινομενολογική εκδίπλωση του Μπαλεστρίνι.

Που; Η ακρίβεια του εντοπισμού δεν αφορά στη χαρτογραφημένη βεβαιότητα. Το όνομα του τόπου είναι σβησμένο από τις σφαίρες, «υπάρχει η πινακίδα που γράφει *Καλωσήρθατε στο χωριό* αλλά το όνομα του χωριού δεν διαβάζεται επειδή έχει σβηστεί από έναν τεράστιο αριθμό από μαύρες τρύπες […] η πινακίδα δείχνει ότι το χωριό τελειώνει και ο δρόμος κάνει έτσι κι έτσι κι ύστερα έτσι» ούτε στην αποδεικτική ισχύ της αστυνομικής λεπτομέρειας, «ας υποθέσουμε λόγου χάρη ότι εδώ βρίσκεται αυτός ο δρόμος το μπλόκο βρίσκεται εδώ εκείνος που πρέπει να σκοτώσουν είναι εδώ». Αυτό που καθιστά τον τόπο πεδίο δράσης της Καμόρα δεν είναι τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του· πρόκειται για την πληθυντική έλλειψη που τον κάνει ό,τι είναι και απαιτεί ενός άλλου είδους χαρτογράφηση,

> *«επειδή το ζήτημα είναι ότι εσύ ζεις σ' ένα μέρος όπου τίποτα δεν είναι εξασφαλισμένο δηλαδή εσύ από τη στιγμή που γεννιέσαι δεν έχεις κανένα δικαίωμα καμία εγγύηση δεν έχεις τίποτα […] δημόσια μέσα μεταφοράς […] δημοτικές υπηρεσίες […] όχι εδώ στα μέρη μας δεν υπάρχει τίποτα απολύτως τίποτα δεν υπάρχει ένας κινηματογράφος ένα θέατρο μια βιβλιοθήκη ένα δημόσιο πάρκο ένα σχολείο ανεκτό […]ούτε τίποτα οτιδήποτε μπορείς να αποκτήσεις εδώ».*

Ποιοι; Χρησιμοποιώντας την τοπική ιδιόλεκτο «**οι γιοί του κανενός**» που περιγράφει τους ανθρώπους που ανήκουν στη χαμηλότερη ταξική διαστρωμάτωση μέσω μιας εξυψωμένης λογικής αναφέρεται σε όλους όσους σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη μπορούν να περιγραφούν με αυτή τη φράση ανεξαρτήτως της εντοπιότητάς τους, «όταν μιλούσαν γι' αυτούς […] όλοι έλεγαν το ίδιο πράγμα ότι είναι οι γιοί του κανένα δηλαδή υποπρολετάριοι τιποτένιοι».

Είναι ένας τόπος οριοθετημένος, «είναι ένας χώρος εντελώς

οριοθετημένος έστω κι αν δεν υπάρχουν περιφράξεις όμως υπάρχουν οι περιπολίες […] παιδιά που γυρίζουν με τα αυτοκίνητα […] οι περίφημοι μουσκίλι», και πολλαπλασιαζόμενος και γι'αυτό παγκόσμιος είναι εδώ τώρα και ταυτόχρονα στην Πορτογαλία, τις ΗΠΑ, την Αφρική, τη Βραζιλία. Είναι ένας τόπος που θα μπορούσε να είναι παντού όπου υπάρχουν οι συνθήκες που τον κάνουν τέτοιο και παντού όπου υπάρχουν οι γιοί του κανενός.

Η ίδια φαινομενολογική εκδίπλωση συνεχίζεται αδιάλειπτη για το σύνολο των λέξεων-εννοιών-πραγματικοτήτων παρουσιαζόμενες σε όλο το κείμενο σε όλο το αντιφατικό πλέγμα των σχέσεων και συνεχώς πολλαπλασιαζόμενες. Για παράδειγμα η αντιστικτική παράθεση του ψευδεπίγραφου πλούτου και της επιδεικτικής κατανάλωσης στην προηγηθείσα ένδεια. Η αντικατάσταση της αθλιότητας με μια άλλη. Ή, η απίστευτη τυπολογία των γυναικών που υφίστανται τον ασφυκτικό έλεγχο της πατριαρχίας είτε πρόκειται για τις φεμέν ντε μαστ και τα «δωράκια» είτε για τις μαυροντυμένες μητέρες και αυτές που αναζητούν μια συντροφικότητα που να διαφεύγει από αυτόν τον έλεγχο.

Ακόμα και οι μυρουδιές, όπου η μπόχα της χωματερής, μια μετωνυμία για τις βρώμικες δουλειές στο 9ο κεφάλαιο, ολοκληρώνεται με τη μπόχα του αίματος στο νεκροτομείο στο τελευταίο κεφάλαιο. Η κόκα που από σύμβολο της νεοπλουτίστικης επιδεικτικής κατανάλωσης επανέρχεται ως το εμπόρευμα βεντέτα της Καμόρα σε επόμενη φάση ολοκληρώνοντας τον κύκλο. Ο κατάλογος θα μπορούσε να είναι πραγματικά ατελείωτος, θα μπορούσε να είναι λέξη προς λέξη.

Το καλύτερο παράδειγμα αυτής της τεχνικής για μένα, είναι η λούπα της οικογένειας και ο τρόπος με τον οποίο η περιγραφή μιας παραδοσιακής ιταλικής οικογένειας μας οδηγεί στον οικογενειακό πυρήνα της Καμόρα, που μας οδηγεί στις σχέσεις πολλών οικογενειών που δημιουργούν τη μαφιόζικη φαμίλια έως ότου η οικογένεια να απεκδυθεί κάθε χαρακτηριστικό της πλην του ουσιώδους, του ελέγχου για να μας οδηγήσει σε ένα από τα

ωραιότερα αποσπάσματα του βιβλίου, από αυτά που τονίζουν τον τρόπο προσέγγισης του Μπαλεστρίνι, «στα χωράφια η φατρία προτιμά λευκούς από την ανατολική Ευρώπη […] επειδή τους φέρνει εδώ με ολόκληρη την οικογένεια […] υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα ελέγχου γιατί είναι ένα πράγμα ο νεαρός μαροκινός ή αφρικανός που είναι μόνος του σε μια ξένη χώρα και μπορεί να δημιουργήσει μπελάδες».

Μία επόμενη αφηγηματική τεχνική είναι η μετωνυμία που στο κεφάλαιο της πολιτικής, το 8ο, φθάνει σε έναν αποκαλυπτικό παροξυσμό. Το κεφάλαιο μιλά για το χρήμα, τις μπίζνες και ολίγον από ψηφοθηρία. Η αντικειμενικότητα της δημοσιογραφίας παρουσιάζεται μέσω της φημολογίας και των μύθων, η αντικειμενικότητα μέσω της υποκρισίας, κ.ο.κ. (σελ.77)

Τέλος, υπάρχει η ειρωνεία. Για παράδειγμα το 11ο κεφάλαιο υπό τον γενικό τίτλο *Αλμπανόβα,* όπου Αλμπανόβα τυγχάνει να είναι το όνομα που επιχείρησε να δώσει ο Μουσολίνι σε κάποια προσπάθεια ενοποίησης δήμων και οι Καμορίστες χρησιμοποίησαν σαν εταιρικό όνομα για τις δραστηριότητές τους στην Αν. Ευρώπη, «ίσως επειδή σκέφτονται ότι είναι ένα όνομα που φέρνει γούρι» (σελ. 125). Αν και νομίζω ό,τι καλύτερο όλων είναι το κεφάλαιο *Η Νίκη του Σάντοκαν,* όπου η νίκη του καταλήγει σε ένα κατάλογο βίαιων θανάτων, εντελώς άσχετων και αθώων περαστικών.

> *Και πρέπει να δούμε ότι σε αυτή την αφήγηση δεν υπάρχει μόνο η επίκριση για το τι είδους είναι η νίκη αυτή του αρχικαμορίστα αλλά και όλης εκείνης της λογοτεχνίας που αναζητά «ήρωες». Όλοι οι ήρωες είναι φονιάδες.*

Χωρίς τον φόνο και το ηθικό χρέος που δημιουργεί πιθανώς να μην υπήρχε λογοτεχνία. Το καταστατικό γεγονός της είναι ο φόνος. Το καταστατικό γεγονός της ιστορίας της Καμόρα είναι επίσης ένας φόνος. Πρέπει λοιπόν να βρεθεί ο τρόπος να αφηγηθούμε τον θάνατο, τον εξαναγκαστικό βίαιο θάνατο. Στο Σάντοκαν αρχίζουμε να βρίσκουμε τις προϋποθέσεις μιας τέτοιας γλώσσας, ατελούς ακόμα, αλλά ωστόσο δικιάς μας, «θυμάμαι που

είδα αυτόν τον νεκρό τον πρώτο πραγματικό νεκρό που είδα από κοντά […] κοιτάει με έκπληξη επειδή δεν γνωρίζει ακόμα τι σημαίνει να σκοτώνεις […] ο Τζιάνι από μια καθωσπρέπει πλούσια καλλιεργημένη οικογένεια και όλα τα σχετικά του εξηγεί όχι μόνο σ' αυτόν αλλά σε όλο το πουλμανάκι με το νι και με το σίγμα ποιος είναι εκείνος που σκότωσαν και για ποιον λόγο τον σκότωσαν και ποιος τον σκότωσε και όλα αυτά τα αφηγείται σαν να αφηγείται ποδοσφαιρικό αγώνα».

Σε αυτόν τον αστερισμό ειρωνείας μεταφορών, μετωνυμιών, λεκτικών θραυσμάτων υπάρχουν δύο σταθεροί άξονες που τέμνονται και συγκρατούν γύρω τους τον αστερισμό: το χρήμα και η βία.

Το χρήμα ήδη από μόνο του ένα ψευδαισθησιακό αντικείμενο που συγκαλύπτει τη βία των κοινωνικών σχέσεων, εδώ μεγενθύνεται, διογκώνεται και γίνεται το κίνητρο μιας παράλογης βίας, «αυτός κατάλαβε ότι εκεί […] υπάρχουν τα χρήματα τα αληθινά χρήματα εκείνα με τα δέκα μηδενικά» και συνεχίζει «αυτός θέλει να έχει κάτι περισσότερο θέλει να έχει την εξουσία θέλει να έχει το μάξιμουμ τα θέλει όλα έτσι είναι». Η αντιστικτική αναφορά στον τίτλο του πρώτου του βιβλίου, *Τα θέλουμε Όλα*, και η μετατροπή της γιορταστικής εξέγερσης του εργάτη-μάζα και του πρώτου πληθυντικού, στην τυφλή εξέγερση της μαφιόζικης βίας και τον πρώτο ενικό, είναι η πρόσκληση του Μπαλεστρίνι να συνειδητοποιήσουμε τι πραγματικά έχει αλλάξει. Ο αφηγητής στο *Σάντοκαν* είναι εντελώς ανώνυμος, για να έχει όλα τα ονόματα, για να μπορεί να διακρίνει μεταξύ πρώτου ενικού και πρώτου πληθυντικού.

Μπορεί να μεταφραστεί ένα τέτοιο βιβλίο; Όχι. Είναι ένα βιβλίο που πρέπει να εγγραφεί μέσα στη γλώσσα, όχι εκείνη των αφεντικών την άλλη. Ο Αχιλλέας Καλαμάρας απέδειξε ότι τη γνωρίζει, ένα έργο δυσκολότερο από μια απλή μετάφραση.

Στο εξώφυλλο του βιβλίου η ζωγραφιά του Κώστα Μανιατόπουλου δίνει το εικονόγραπτο αντίστοιχο που αναλογεί σε ένα τέτοιο βιβλίο. Σ΄αυτή τη διαλεκτική άστεως ερήμου σ' αυτή την πληθυντική μοναξιά όπου ξεχωρίζουν μόνο λίγες κόκκινες

φιγούρες -«κόκκινοι»; ματωμένοι; διαφορετικοί;- είναι που πρέπει να αναζητηθεί μια νέα ικανότητα, μια νέα απαίτηση, μακριά από το χρήμα, τη βία και την εξουσία του θανάτου, μια απαίτηση για τρυφερότητα και ζωή. Το βιβλίο του Νάνι Μπαλεστρίνι μας δείχνει το δρόμο κατά κει «ξανάφυγα αμέσως το ίδιο βράδυ για τον Βορρά πέταξα τα ρούχα που ακόμα βρωμούσαν εκείνη τη φριχτή μπόχα του κατεψυγμένου αίματος ζήτησα να με πάνε στο σταθμό και ορκίστηκα λυσσασμένα ότι δεν θα επιστρέψω ποτέ πια στο χωριό μου».

Για την Τιμή των Όπλων

Κώστας Σαββόπουλος

Η επίθεση που έγινε πριν από μερικές μέρες στο Λας Βέγκας αποτελεί και την πιο αιματηρή στη σύγχρονη ιστορία των Η.Π.Α. με περισσότερους από 50 νεκρούς. Έρχεται να συμπληρώσει μια ήδη μεγάλη λίστα με περιστατικά όπως αυτό στο δημοτικό Σάντυ Χουκ το 2012, στο νυχτερινό μαγαζί “Pulse” στο Ορλάντο το 2016, στη Βιρτζίνια το 2007 και άλλες πολλές περιπτώσεις. Κάθε φορά που οι Η.Π.Α. πλήττονται από μια τέτοια αιματηρή επίθεση επανέρχεται στον δημόσιο διάλογο το αίτημα για πιο αυστηρούς κανόνες έκδοσης άδειας οπλοκατοχής.

Η οπλοφορία/οπλοκατοχή είναι κάτι αρκετά συνηθισμένο στην άλλη μεριά του Ατλαντικού. Σε μερικές πολιτείες η νομοθεσία είναι τόσο χαλαρή που οι πολίτες μπορούν να κουβαλάνε όπλα σε ανοιχτή θέα (open carry laws), όπως για παράδειγμα στην Αλαμπάμα ή στην Αριζόνα. Στις πολιτείες που δεν εφαρμόζεται το open carry ο έλεγχος για να αποκτήσει κάποιος όπλο είναι αρκετά απλός και σχεδόν καθόλου απαιτητικός. Στις περισσότερες περιπτώσεις μάλιστα προκύπτει εκ των υστέρων από το προφίλ των δραστών πως υπό ένα πιο αυστηρό καθεστώς δεν θα τους δινόταν

άδεια οπλοκατοχής όπως στην περίπτωση του Κολοράντο το 2012 ή πάλι στο Κολοράντο στο λύκειο Κολουμπάιν το 1999.

Αν σκεφτεί κανείς πόσο απλό είναι να αγοράσει κάποιος όπλο στις Η.Π.Α., θα καταλάβει πως ο αριθμός αυτών των επιθέσεων ή ο αριθμός των θυμάτων δεν είναι κάτι περίεργο. Το 2013 σύμφωνα με στατιστικές στις Η.Π.Α. υπολογίστηκε πως 270 με 310 εκατομμύρια όπλα βρίσκονται στα χέρια πολιτών. Ο πληθυσμός των Η.Π.Α. ανέρχεται σε λίγο πάνω από τα 310 εκατομμύρια κατοίκους. Σύμφωνα με δεύτερη έρευνα της ίδιας χρονιάς ένα ποσοστό της τάξης του 29% είναι αυτό που κατέχει όπλα. Δηλαδή γύρω στα 100 εκατομμύρια πολίτες έχουν 300 εκατομμύρια όπλα.

Η υπεράσπιση του δικαιώματος της οπλοκατοχής είναι ένας από τους βασικούς πυλώνες της πολιτικής των Ρεπουμπλικάνων. Η Εθνική Ένωση Όπλων (National Rifle Association) αποτελεί ένα από τα 3 πιο ισχυρά λόμπι της Αμερικής και υπάρχει από το 1871 και φυσικά σχεδόν κατ’εξακολούθηση υποστηρίζει υποψήφιους του κόμματος των Ρεπουμπλικάνων. 9 πρόεδροι των Η.Π.Α. έχουν υπάρξει μέλη της Ένωσης στο παρελθόν, ανάμεσα τους οι Ρέηγκαν, Μπους, Αϊζενχάουερ, Τραμπ, κ.α.

> *Ωστόσο, το αφήγημα της οπλοκατοχής ως δικαίωμα δεν είναι κάτι που έχει χρησιμοποιηθεί μόνο από τους Ρεπουμπλικάνους. Στην σύντομη ιστορία του Αμερικάνικου έθνους έχουν υπάρξει αρκετές ριζοσπαστικές ομάδες που θεώρησαν την οπλοκατοχή ως μέσο σύγκρουσης με την εξουσία αλλά και ως μέσο προστασίας απέναντι στην αυταρχικότητα των κρατικών θεσμών.*

Οι **Μαύροι Πάνθηρες**, η πιο γνωστή ομάδα αυτοάμυνας Αφροαμερικανών που ιδρύθηκε το 1966 έγινε αρχικά γνωστή λόγω της τακτικής της «αστυνόμευσης της αστυνομίας» (policing the police). Όταν δημιουργήθηκαν στο Όουκλαντ της Καλιφόρνια, μιας πολιτείας η οποία επέτρεπε στη νομοθεσία της την οπλοφορία σε κοινή θέα (open carry laws), ακολουθούσαν τους αστυνομικούς σε περιστατικά όπου οι ύποπτοι ήταν μαύροι και τους σημάδευαν με τα όπλα τους από τη στιγμή που έβγαιναν από το περιπολικό

μέχρι να διαλευκάνουν το αναφερθέν έγκλημα και να αποχωρήσουν. Πολύ σύντομα λόγω αυτής της τακτικής, οι βίαιες και αναίτιες επιθέσεις σε μαύρους Αμερικάνους μειώθηκαν κατακόρυφα και οι Πάνθηρες έγιναν ηγετική δύναμη στο κίνημα για τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα τις δεκαετίες του ’60 και ’70.

Στο ίδιο πλαίσιο ξεκίνησαν τη δράση τους και οι **Young Patriots**, μια αριστερή οργάνωση λευκών νέων της εργατικής τάξης τη δεκαετία του ’60 που έδρασε στις περιοχές των Απαλαχίων, στον λεγόμενο Νότο των Η.Π.Α. Ως επί το πλείστον λευκοί φοιτητές που είχαν επηρεαστεί από την πολυτάραχη ιστορία του Νότου αλλά παράλληλα προσπαθούσαν να δημιουργήσουν δεσμούς επικοινωνίας με τους Πάνθηρες αλλά και τους Young Lords (ένοπλη οργάνωση Πουερτορικανών με έντονη κοινωνική δράση παρόμοια με αυτή των Πανθήρων) πολέμησαν ενάντια στον ρατσισμό και την αστυνομική βιαιότητα την οποία βίωναν ως φτωχοί και περιθωριακοί και η οποία θεωρούσαν πως τους συνέδεε με τους φτωχούς αφροαμερικανούς πολίτες.

Στη σύγχρονη εποχή τα διδάγματα των παραπάνω ομάδων φαίνεται πως ενέπνευσαν τους **Redneck Revolt**, μια αντικαπιταλιστική και αντιφασιστική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 2009 στο Κάνσας, και δραστηριοποιείται πλέον σε κάμποσες πόλεις των Η.Π.Α. Έχουν αναλάβει καθήκοντα περιφρούρησης σε πολλές πορείες και διαμαρτυρίες του Black Lives Matter, πορείες για τα δικαιώματα της LGBTQ κοινότητας αλλά και πιο πρόσφατα στις πορείες ενάντια στην απαγόρευση εισόδου σε μουσουλμάνους (travel ban). Όπως λένε και οι ίδιοι: «Τα όπλα είναι μια χαρά, ο ρατσισμός πάλι, καθόλου».

Το ζήτημα της οπλοκατοχής είναι κάτι αρκετά σοβαρό. Υπάρχουν αρκετά μεγάλα συμφέροντα από πίσω που εκπροσωπούνται από την Εθνική Ένωση Όπλων, υπάρχουν πολλοί νεκροί και ακόμα περισσότεροι τραυματισμένοι.

Το 2016 σύμφωνα με στοιχεία του BBC οι νεκροί από μαζικές επιθέσεις ήταν 475 από 372 διαφορετικά περιστατικά. Κι όμως αυτό είναι μόνο το 1/3 από τους νεκρούς αφροαμερικανούς και

λατίνους από αστυνομικά πυρά. Υπολογίζεται πως κάθε χρόνο 1200-1500 άνθρωποι δολοφονούνται από αστυνομικά πυρά, στη συντριπτική τους πλειοψηφία έγχρωμοι (μαύροι και λατίνοι) την ίδια στιγμή που το 2016 πάλι μόνο 135 αστυνομικοί πέθαναν και οι 70 από αυτούς σε περιστατικά με πυροβολισμούς.

Παρόλα αυτά σε κάθε συζήτηση που αφορά τη βία των όπλων οι αστυνομικοί απολαμβάνουν πλήρη ασυλία. Στο στόχαστρο μπαίνουν πάντα οι πολίτες. Η αλόγιστη χρήση βίας από την αστυνομία και ο τεράστιος αριθμός νεκρών για κάποιο περίεργο λόγο δεν θεωρείται αρκετά σοβαρός παράγοντας για να τεθεί υπό αμφισβήτηση ή ακόμα και έλεγχο το δικαίωμα οπλοχρησίας της αστυνομίας.

Εν τέλει, το δικαίωμα οπλοκατοχής καταλήγει στο ζήτημα της χρήσης της βίας και πάντα σε όλη την ανθρώπινη ιστορία η βία ήταν ένα ζήτημα το οποίο καλύτερα από όλους το διαχειριζόταν η εξουσία με το περίφημο μονοπώλιο της νόμιμης βίας. Όσο το ζήτημα της οπλοκατοχής εξετάζεται σε απόσταση από τα ζητήματα ρατσισμού, ταξικότητας αλλά και της νόμιμης βίας εν γένει, τόσο η πλάστιγγα θα γέρνει προς το μέρος της εξουσίας.

Γιατί σε τελική ανάλυση ακόμα και αν εκχωρήσεις το δικαίωμα σου στην αυτοάμυνα, οικειοθελώς ή όχι, αυτό δεν σημαίνει πως θα το κάνει και ο αντίπαλος.

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ | Τρομοκρατικές επιθέσεις και ISIS (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.

Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Ραδιοφωνικά στους 106,7 στα fm για την Αττική και την Εύβοια, στους 96,5 μέσω του εργατικού κέντρου Εύβοιας και στους 97,3 στην Βοιωτία, μέσω του ράδιο “Ένωση”.

Διαδικτυακά στο https://www.ertopen.com/radio.

Τα ηχητικά όλων των εκπομπών εδώ.